

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

V. ÉVFOLYAM.

1890. november 25.

IX. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Tanítóképző-intézeteink fejlesztése.

Örömmel tapasztaljuk, hogy napjainkban a magyar tanítóképzés ügye újból előtérbe nyomult. A törvényhozás, a kormány, a sajtó és maguk a tanfériak is többet kezdenek foglalkozni a képzőintézeti nevelés és oktatás kérdéseivel, mint ezelőtt csak egynéhány évvel is. Sok helyes nézetnek adott kifejezést a képviselőház közoktatásügyi bizottsága, számos életrevaló terv merült fel a legközelebbi tanár-egyesületi gyűlésen s magában a közoktatási kormányban megvan a jó szándék, hogy a tanítóképzést minden irányban fejlessze és előbbre vigye.

Ilyen körülmények között bizton várhatjuk a sikert és bizton remélhetjük, hogy a most beállott évtizedben számos, nagyjelentőségű reformok fognak a tanítóképzés terén minden irányban életbe lépni.

Egyike a legsürgősebb reformoknak mindenesetre a képzők kiegészítése, továbbfejlesztése fog lenni. Sürgősnek mondhatom ezt, mert különösen vidéki képzőinknél e tekintetben találok legtöbb hiányt.

Nézzük csak mindjárt legelőször is az állami képzők helyiségeit. Mit tapasztalunk? Azt, hogy némely helyeken (pld. Székelykeresztúron, Kolozsvárt, Zilahon, M.-Szigeten) alkalmatlan bérházakban vannak az intézetek elhelyezve, másutt meg, mint pld. Félégyházán, Déván, stb. az épületek szűkek, czélszerűtlenek. Van egy néhány disze- sebb, modernebb helyiséggel rendelkező intézetünk is, minő pld. a bajai, iglói, aradi, de ezeknél meg az a baj, hogy nincsenek interna- tussal ellátva, és csak igen kevés az olyan képző, a hol a benlakásra elég és kifogástalan lokalitások szolgálnának. Hogy melyek ezek, azt, úgy hiszem, a t. olvasó nagyon jól tudja.

Az állami tanítóképzőknek alkalmas épületekkel való ellátását halaszthatatlan dolognak tartom. Különösen pedig nem lehet még sokáig elodáznunk az internatusok meghonosítását, mert a ki a vidéki viszonyokat ismeri, az előtt nem szorul hosszú magyarázatra, hogy mi tanárok tanítókat helyesen, alaposan mindaddig nem nevelhetünk, nem képezhetünk, a míg a növendékeknek az épület falai közt lakást és ellátást nem adunk. Számos év tapasztalata és egész sereg disciplináris eset győzött meg már engemet arról, hogy a magán házaknál lakó és étkező növendékek olykor saját hibájukon kívül s így többnyire az alkalom következtében tértek olyan ösvényre, a mely

rendszerint a morális romlásra vezette őket s a melyre, ha folytonosan felügyeletünk, szemünk előtt lettek volna, valószínűleg soha sem lépnek. Az erkölcsi életmód szabályozása mellett az internátusokra azért is nagy szükségünk van, mert csak ekkor lehet igazán sikeressé tennünk az oktatást s csak így lehet megkivánnunk és megkövetelnünk az ifjúságtól, hogy a tanulás és tanítás feladatának minden tekintetben eleget tegyen. A hol tágas, egészséges levegőjű, kellően világított tanulószobák vannak, a hol az intézet eszközei nappal és este a növendékek rendelkezésére állanak: ott kétségtől több lesz a szellemi előhaladás, mint ott, a hol egy szűk, alacsony, egészségtelen szobácskában kell nekik meghúzódniok.

Koránt sincsen szándékomban most az internátusok és externátusok előnyeiről vagy hátrányairól elméleti fejtegetésbe bocsátkozni. Annnyit azonban mondhatok, hogy az externátusok fényoldalairól többnyire az íróasztal mellett összeállított nézeteknek, legalább mi nálunk vidéken, a valóság épen nem ad igazat. Lehetnek és vannak is a bentlakásnak szintén árnyoldalai, a melyeket azonban okos, lelkiismeretes vezetéssel igen csekélyre tudunk apasztani.

A mi pedig a közétkezést illeti: e tekintetben addig is, a míg az internátusok felállíthatók lennének, tennünk kellene valamit. Ha az egyes intézeteknél alkalmas helyiség konyhára, éléstárra és közös étkező-teremre nem volna, akkor nincs más mód, mint kibérelni valamely, az iskolához közel fekvő házat és ottan rendezni be a közétkezést. Mindenesetre legjobb benne, ha a közétkezést ekkor is az igazgató vezetné s épen ezért a bérbe vett háznak olyan nagynak kellene lenni, hogy ott az igazgató (esetleg a segédtanár is,) lakást kaphatna.

A magyarországi képzők több mint fele részéről el lehet mondani, hogy mindaddig, a míg internátussal és convictussal össze nem lesznek kötve, hasonlítani fognak ahhoz a malomhoz, a mely víz nélkül akar örölni. Én részemről nehezen hiszem, hogy bentlakás és közétkezés hiányában a nevelés és oktatás céljait kívánságaink szerint megvalósítani képesek legyünk.

Kiegészítésre várnak továbbá a tanári testületek. A mostani létszám tudvalevőleg a három évfolyami képzők igényeihez mértén volt megállapítva. A negyedik évfolyam 1882-ben szerveztetvén, várni lehetett, hogy a tanári karok legalább egy taggal szaporíttatni fognak. Ez azonban mindez ideig nem történt meg. Hogy vagyunk mostan? Úgy, hogy az igazgató és a rendes tanárok a szabályrendeletben kötelezővé tett 12, illetve 18 heti órán felül 3, olykor 4 órával is többet tanítanak, holott a művészeti tanárok 7 vagy 14 órát adnak hetenként. Ez azonban talán még kisebb baj volna; de nagyobb baj keletkezhetik akkor, midőn valamelyik tanárt helyettesíteni kell. Ki helyettesíthet? Legtöbbnyire senki, mert ugyanazon időben rendszeren a többi tanároknak is teendőjük van és így legfennebb csak osztály-összevonással lehet egy időre expedienst találni arra, hogy a máskülönben betöltetlen tanórák alatt a növendékek úgy a hogy elfoglalva legyenek. Hogy azonban ez az expediens mennyi haszonnal (?) jár, annak meg-

ítélését a t. olvasóra bízom. Ugy hiszem, nem kíván senki benne osztozkodni. Nem irigylendő különösen az az állapot, a mikor az igazgató, a két rendes és egy segédtanár mellett a zenét és rajtot, vagy a zenét és tornát egy egyen tanítja, mert ha ez történetesen megbetegszik, akkor az ő heti 20—21 óráját, a mely többnyire délutánokra esik, a mikor a rendes tanároknak kevés órájuk van, vagy éppen nincs is, még osztály-összevonással sem lehet elfoglalni. Mi történik tehát ilyenkor? Rendszerint az, hogy a tanulókat haza küldik, vagy pedig a gyakorló-iskolába rendelik.

A képző-intézeti tanárok fizetésének szabályozása (javítása) tekintetében a múlt és a jelen évben örvendetes lépések történtek. Örök hálával tartozunk ezért közoktatásügyi miniszter úrunknak. Azonban a díjazás megállapítása körül maradtak fenn még hézagok, a melyek pótlásra várnak. Így: az igazgató díjazása, a rendes és művészeti tanárok lakbére, a gyakorló-iskolai tanító és a segédtanítónők fizetése nincsenek kellően rendezve. Szerény véleményem szerint az igazgatók igazgatói javadalmazása rendes fizetés czimén 100 frttal és a tanári lakberek általában legalább 100 frttal emelendők volnának és a gyakorló-iskolai tanítók fizetése is méltányosabban volna megállapítandó. A mi pedig a segédtanítónőket illeti, ezek ugyanazon törzsfizetésben volnának részesítendők, mint a segédtanárok, t. i. 650 frtban a megfelelő ötödéves pótlékokkal. Hiszem és remélem, hogy mindezek már a legközelebbi években megtörténnek, mert miniszter úrunknak eddig tanúsított jóindulata arra enged következtetni, hogy a képző-intézeti tanárok díjazása ügyét véglegesen szándékszik megoldani.

Vidéki állami képzőink fölszerelése is még sok kívánni valót hagy fenn. Különösen pedig a könyvtárak oly csekély számú munkával szaporítatnak évről-évre, hogy a külön szakokra alig jut egy két újabb mű. De hogy is lehetne nagyobb beszerzéseket tenni abból a 80 frtból, a mely a költségvetésben könyvtárra és szaklapokra elő van írva? Az említett összegnek legalább fele részét igénybe veszik a szaklapok s a fennmaradó 40 frt pedig legfennebb 8—10 könyvnek a megvételére elégséges. Ohajtandó lenne, hogy a képzőknek is ajándékképen küldessenek meg a magy. tudományos akadémia összes kiadványai, ép úgy mint a hogy az egyes középiskoláknak megküldetnek; és kívánatos volna, hogy évenként a kép. könyvtárak gyarapítására legalább 200—200 frt engedélyeztessék.

Nem szólok bővebben arról, hogy a természetrajzi fölszerelés sok helyütt nagyon kezdetleges; azt sem akarom hosszabban fejtegetni, hogy a zene- és rajzoktatáshoz szükséges szerek sincsenek meg mindenütt elegendő mennyiségben és kellő minőségben, és hogy egyáltalában a szemléltetési eszközök, pld. a történelmi képek és a földrajzi oktatáshoz megkívántató mintázatok, képek és térképek stb., majdnem minden képzőnél hiányosak. Itt egyszerűen csak utalni akarok mindezekre a fogyatkozásokra.

Ha így vannak a vidéki állami képzők, mit mondjunk aztán a nem államiakról?

Legjobb lesz itt a statisztikát beszéltetnünk. A statisztika azt

mondja, hogy hazai — nem állami — tanítóképző-intézetekben akárhány esetben a tanhelyiségek és fölszerelések nemcsak hogy ki nem elégítők, hanem gyakran még a legszükségesebb szerelvényeket is nélkülözik. „Nem ritka eset e mellett, hogy a felekezeti tanítóképezdek nem is rendelkeznek önálló tanhelyiségekkel, hanem a mivel bírnak, azt más tanintézetektől alkalomszerűen birják“ (XVI. min. jel.) A múlt évtized utolsó felében a 14 róm. kath. tanítóképzőben 46 tanfolyam elhelyezésére 46 tanterem s az ugyanazon jellegű 10 tanítónőkészítőben 35 tanfolyam számára 32 tanhelyiség szolgált; a 4 görög kath. képzőben volt 12 tanfolyam 11 teremben; a görög nem egyesültek 3 intézetében meg volt szintén 12 tanfolyam 9 osztályhelyiségben. Sőt a mi épen különös, a zombori képzőben a fiú- és leánynövendékek közös teremben nyertek oktatást. Még nagyobb hiányok mutatkoznak az ág. h. evangélikusoknál, a kiknek képzőintézeteiben 37 tanfolyam 30 teremben húzódott össze (XVIII. jelent.) Ha a legszükségesebb tantermek tekintetében ilyen adatokat nyújt a statisztika, milyen képet mutathat akkor a többi oktatási helyiségekről és szerzőkről? A XVI. min. jelentés szerint az akkori 70 képzőintézetben volt 34 természettudományi terem, ebből 19 a **24** államiban és 15 a **46** nem államiban; volt továbbá 26 rajzterem, ebből 11 állami; volt 18 zeneterem, ebből 9 állami; volt 22 tornaterem, ebből 14 állami, és 23 iparszoba, ebből megint 18 állami. Önálló könyvtári helyiséggel csakis egy nem állami képző rendelkezett; tanári szobája is soknak hiányzott. Kerti helyiség a 46 felekezeti képzőben csak 29-nél és nyári tornahelyiség 21-nél volt berendezve. A 4 gör. kath. képzőben az említett 12 évfolyam számára szolgáló 11 tantermen kívül csupán csak 1 rajzteremről és 1 tanszertárról tesz említést a jelentés. Azonban mindezek még hagyján! De hát a gyakorlóiskolák? A XVIII. jelentés azt mondja „hogy a hitfelekezetek által fentartott tanítóképezdeknek csak egy kicsiny töredéke rendelkezik önálló gyakorlóiskolával, mert habár a legtöbb rámutat ugyan valamelyik elemi iskolára, a hol növendékei hospitálhatnak, illetve magukat a tanításban gyakorolhatják, ezen elemi iskolák két okból nem nevezhetők ilyen intézeteknek; egyfelől azért, mert az iskola nem állván a képzővel szerves összefüggésben, annak tervszerű vezetésére az igazgatóságnak befolyása nincs, és másfelől, mert az önálló népiskola tantestülete a tanítás végeredményét, illetve a maga felelősségét nem oszthatja meg a képezdei növendékekkel.“

Van akárhány felekezeti jellegű képzőintézet, a mely csak a gymnásiumnak kiegészítő függeléke s önálló szervezettel és tanári karral nem bír. Így, hogy többet ne említsek föl: a selmecbányai, szarvasi, pápai (megszűnt), segesvári, nagyszzebeni, medgyesi protestáns, és a nagyváradi, nagyszzebeni gör. kath. képzőintézeti növendékek nem egy külön szakiskolában, hanem a gymnásiumban neveltetnek.

A statisztika nem ad ugyan felvilágosítást a felekezeti képzők fölszereléséről, de saját tapasztalataink utján is jól tudjuk, hogy ez épen nem kielégítő. Úgy szintén el van hallgatva a miniszter jelentésekben az egyes felekezeti képző-tanárok javadalmazásának mennyi-

sége is; de megint köztudomású, hogy egyetlen egy autonom jellegű képzőnél sincsen a tanári személyzet legalább annyira is dotálva, mint az államiaknál. Ismeretes, hogy a legtöbb helyütt maguk a rendes tanárok 600—700, ritkábban 1000 forint javadalmazásban részesülnek. Adjuk még ehhez, hogy az egyes felekezeti képzők tanárainak nyugdíjügye maig sincsen kellő módon szabályozva.

A fennebbiekre azt mondhatja a nyájas olvasó: igaz, hogy más-ként kellene mindezeknek lenni, de nem lehet, mert nincs anyagi erő, nincs pénz. Én pedig azt mondom, hogy inkább kevesebb, de jól felszerelt képzőink, legyenek sem mint nagyszámúak, de a kezdetleges igényeknek is alig megfelelőleg. Joggal tehetjük fel azt a kérdést; hogy nem sok-e nekünk a mostani 46 felekezeti képző-intézet s nem lehetne-e ezeknek számát kevesebbre apasztani, s nem volna-e czélszerű a megszüntetett intézetek anyagi és szellemi erőit egyesíteni a végből, hogy a kor színvonalán álló tanintézeteket létesítsük?

Arra, hogy egyes, szegényebb felekezeti képzőink az államiakkal egyesüljenek, a mostani korban alig lehet kilátásunk. Hogy miért? annak az okát itt nem fejtegetem. Azonban hogy némely katolikus, protestáns vagy gör. kath. és gör. nem egyesült tanítóképzők a hason hitfelekezetűekbe beolvasztassanak, ez talán épen maguknak a fentartó közegnek feküdnék első sorban érdekükben. Avagy nem jobb volna-e egy néhány erős, jól felszerelt s jól díjazott kitünő tanerőkkel ellátott képzőt tartaniok fenn, a mely minden körülmények között versenyképes lehetne, mint olyat és sokat, a mely — bocsánat a kifejezésért — csak tengődik évről-évre?!

E mellett fölmerül még az a kérdés is, hogy vajjon maguk az állami képzők ott, a hol most el vannak helyezve, jól vannak-e elhelyezve, és nem volna-e czélszerűbb ezek közül egynémelyiket olyan központibb fekvésű és nagyobb városokba tenni át, a hol feladatuknak inkább megfelelhetnének? Nézzük csak mindjárt Pestvármegyét; itten (a fővárost is bele értve) hat képzőt találunk, sőt a bajait (a megye határszélén) mint hetediket bátran ide számíthatjuk. Minek annyi sok képzőintézet egy vármegye területén, holott másutt, pld. az egész Bánátban, az egy temesvári felekezeti jellegű nőképzőt kivéve, egyetlen egy sincsen. E szerint Pestmegyéből bátran el lehetne tenni a félegyházi állami képzőt akár Szegedre (a Bánát csúcsára), akár pedig Temesvárra; mind két helyen jobban megfelelhetne céljának, mint a hol most van. Nézzük továbbá a Znióvár-aljai vagy a Székelykeresztúri képzőintézeteket: nem helyesebb volna-e az előbbit a felvidék egyik középpontibb és nagyobb városába, Besztercebányára, az utóbbit meg a Székelyföld anyavárosába: Maros-Vásárhelyre vinni át? S ezek az áthelyezések annál könnyebben megtörténhetnének, mert a fent említett intézetek közül egynek sincsen saját tulajdon épülete, hanem bérelt vagy ideiglenes helyiségekben szorul össze.

Arra egyáltalában gondolnunk sem lehet, hogy az állami képzők kevesebbre apasztassanak; a ki ilyet akarna, az nem venné tekintetbe azt a nagy szolgálatot, a melyet ezek az intézetek a nemzetnek eddig

tettek és minden bizonynyal ezután is tenni fognak. Egészen más dolog azonban a célszerű elhelyezés és a jó felszerelés kérdése. Ezt meg lehet oldani s úgy hiszem, hogy előbb-utóbb meg is kell oldani.

Zajzon Dénes.

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek a népoktatás állapotáról szóló XIX. jelentése.

(Az 1888/9. évről.)

A vallás- és közoktatásügyi miniszter jelentése az idén ismét kisebb terjedelemben jelent meg, mivel a részletes kimutatások közzétételét a törvények csak minden harmadik évben kívánják meg.

Nagy a különbség az ezen és a múlt évi (XVIII.) miniszteri jelentés között. Míg utóbbi csak egy letűnt rendszernek bélyegét, a pénztelenségnek lidércnyomását viseli magán, addig a „tizenkilenczedik“ jelentés már a „tizenkilenczedik század“ alkotó, reformáló, szabad szellemének méltóbb kifejezője. A jelentés nem annyira az 1888/9-ik évben létesített javítások miatt válik érdekessé, mert ezek csak kristallizáló pontok, melyek nagy fontosságú reformok valószínű kialakulásának kezdetei: hanem a jelzett újítások adnak kiváló nevezetességet a jelentésnek, a melyek többnyire a fokozatos, de biztos előkészítés és többnyire a közeli megvalósulás stádiumában vannak. Habár a XIX. jelentés éppen tanítóképzésünknek sok hiányát, mondhatni itt-ott elszomorító képét tünteti fel, mégis üdvözöljük azt azon határozott, de józan és óvatos reformszellemnél fogva, a mely benne nyilvánul és árasztja jótékony sugarait népoktatásügyünkre!

Kötelességünknek tartjuk a jelentés nyomán hű képét adni népoktatásunk mai állapotának; első sorban megismertetjük a jelentésnek minket legközelebről érdeklő, a tanítóképzésre vonatkozó részét.

Tanítóképzés.

A jelentés a „Bevezetés“ elején a következő nagy jelentőségű szavakat mondja: „Népoktatásügyünk felvirágzásának és előrehaladásának legjelentősebb tényezőit egyfelől a hatályos és szakszerű felügyeletben, másfelől a jó tanítóképzésben keresvén, a népoktatásügy szervezetének ezen részeit kiváló gondoskodásom tárgyává tettem.“ A „Bevezetés“ ezután előadván a tanfelügyelői teendők terén behozott üdvös újításokat, áttér a tanítóképzés ügyére, a melyre vonatkozó részét érdekességénél és fontosságánál fogva egész terjedelmében közöljük.

*

„A tanítóképzés terén két irányú működésről adhatok számot. Az első a tanító- és tanítónőképzési tanárok javadalmazásának a kor igényeihez mért rendezésére irányult, főleg azon szempontból kiindulva, hogy ugyanoly fontosságú teendőknek, esetleg talán még nehezebb viszonyok között való végzéseért, a képezési tanár méltán igényt tarthat arra, hogy a középiskolai tanáré-

hoz hasonló javadalmazást élvezzen. Az igazgatók, rendes és segéd-tanárok javadalmazása az 1890-dik évi állami költségvetésben megfelelően javítottatott; az ének-, zene- és rajztanároknak jobb javadalmazására nézve az 1891-iki állami költségvetésben tesztek javaslatokat. Ily módon a képezdei tanárság javadalmazás tekintetében is a középiskolai tanári állással csaknem egy színvonalra emeltetvén, nem kételkedem abban, hogy sikerülni fog a legjobb erőket ezen nagyfontosságú ügy számára állandóan megnyerni.

Sajnos, hogy az állami képezdek tanerőinek javadalmazásához képest a felekezeti képezdei tanerők fizetési viszonyai felette szomorú képet nyújtanak s hogy ezen intézetek fenntartói, mint látszik, nincsenek abban a helyzetben, hogy intézeteiket kivétel nélkül a kellő színvonalra emeljék.

A tanítóképzés folytonos javítása és színvonalának emelése képezte a tanügyi kormányzat második teendőjét ezen a téren. E tevékenység kevésbé az általános irányú intézkedésekben, mint inkább a részletekben, abban nyilvánult, hogy a törvény határozatainak szigorú figyelmébe vétele követeltetett, úgy a felvételeknél, mint a képesítő vizsgálatoknál, és hogy bizonyos kedvezmények a kor, az előképzettség, egyes tantárgyak alól való felmentés tekintetében csak igen kivételes és figyelemre méltó esetekben adtak meg. A felekezeti képezdek egy részével szemben, melyekben a régi gyakorlat alapján az államkormányzatnak a törvényben biztosítottnál messzebbre menő felügyeleti jogok állanak rendelkezésére, ezeknek erélyesebb gyakorlását követeltem s biztosaim jelentési alapján nem egy hiány megszüntetését szorgalmaztam.

A tanítóképzés terén életbeléptetendő reformok tekintetében megindítottam ugyan az anyaggyűjtést; azonban óvatosságra int az a körülmény, hogy maguk az érdekelt tényezők is igen messzire elágazó véleményeket nyilvánítanak a reformok módozataira nézve. Itt is kevésbé a rendszer megváltozására, mint inkább a részletekben való javításra és tökéletesítésre van szükség, és arra, hogy jobb előképzettségű növendékek kerüljenek a képzőintézetekbe, a mi viszont szoros összefüggésben van a tanítók jobb javadalmazásának kérdésével.

A tanítóképzésnek gyakorlatiasabb irányban való fejlesztése céljából az állami képezdek gazdasági és kertészeti oktatása alapotára vonatkozó adatokat gyűjtettem; megindítottam az előmunkálatokat a képezdei ének- és zeneoktatás és a rajzoktatás javítására, mely karöltve fog járni ezen tantárgyak tanítói javadalmának tervbe vett javításával.

A csáktornyai és znióváraljai állami tanítóképezdek mellett kisebb méretű mintagazdaságot rendeztettem be; hasonlóknak berendezését az iglói állami tanítóképezdenél tervbe vettem.

Az okszerű méhészetnek az összes tanítóképezdekben való taní-

tása és a képezdei növendékek a gazdaság ezen ágában való gyakorlati kiképztetése érdekében 1889. évi 31.752. sz. a. kelt körrrendeletet adtam ki, melyben a földmivvelésügyi minister úrral egyetértőleg az iránt intézkedtem, hogy a méhészeti vándortanítók a képzőintézeteket rendszeresen látogassák és azok méheseinek kezelésében, a növendékek e részbeni oktatásában segédkezzenek, útmutatást adjanak. Az állami tanítóképezdek legnagyobb részében ezen intézkedés végre van hajtva, vagy végrehajtás alatt áll. A felekezeti jellegű tanítóképezdek egy részében is az illető hatóságok az ügy iránt meleg érdeklődést tanúsítottak és a vándortanítók segédkezését örömmel fogadták; egy másik résznél azonban teljes közönyösség mutatkozik.

Intézkedtem továbbá, hogy a hivatali elődöm 1887. évi 35.882. sz. a. kelt rendelete értelmében a budapesti, aradi, bajai, esáktornyai, sárospataki és zilahi állami tanítóképezdek mellett létesített szőlő-iskolák a czélnak megfelelően, a képezdei növendékek oktatására és gyakorlására kellő módon használtassanak fel. Ama szőlő-iskolák további fejlesztésére nézve pedig minden szükséges intézkedést megtettem.

Az aradi állami tanítóképezdenél elrendeltem a román nyelv tanítását, melyben nem csupán román, hanem magyar anyanyelvű növendékek is örömet vesznek részt.

A máramaros-szigeti állami tanítóképezdenél az iparra is képesített rajztanár kinevezése által lehetővé tettem az egy ideig szünetelt házi-iparnak újból való felkarolását.

Tapasztalván továbbá, hogy az 1868. évi XXXVIII. t. cz. 90. §-a értelmében az illető hitfelekezetek által az állami képezdekben a hit- és erkölestan oktatásával megbizott egyének nem felelnek meg mindig azon követelményeknek, melyeket velök szemben is fenntartani elengedhetetlenül szükségesnek látok, az 1889. évi január hó 30-án 4.519. sz. a. kelt rendelettemmel a középiskolai törvény analogiájára kimondottam, hogy ezen hitoktatók működésüket csak akkor kezdhetik meg, ha személyök ellen részemről kifogás föl nem merül.

Az 1888. évi november hó 8-án 39.823. sz. alatt kelt rendelettel az állami képzőintézeteknél működő tanerök próbaidejét három évre szabtam s kimondottam, hogy azok rendszerint csak ezen idő letelte után véglegesíthetők.

Az állami polgári iskolai képzőintézetek életében szintén két nevezetes intézkedésről kell megemlékeznem. A budapesti I. ker. állami polgári iskolai tanítóképezde ipari szakcsoportja, tekintettel arra, hogy a gyakorlati iparban való tökéletes kiképztetésre három év elégtelennek mutatkozott, négy évfolyamúvá tétetvén, az 1889. évi márczius hó 15-én 45.386/1888. sz. a. kelt rendelettel új szervezetet és tantervet kapott. Ezzel egyidejűleg tárgyalásokat indítottam meg arra nézve, hogy a mutatkozott szükséglet kielégítése végett az utóbb nevezett szakcsoport keretében képezett polgári iskolai rajztanítók ugyanazon bizottság előtt tegyenek rajztanítói képesítő vizsgálatot, mely a m. kir. orsz. rajztanár-képezdeből kikerülő tanárokat vizsgálja. Ezen tárgyalások azonfölül a rajztanárképzés terén tapasztalt hiányok javi-

tását, rajztanítónők képzéséről és ipariskolai rajztanítók képzéséről való gondoskodást is czélozták.

A budapesti VI. kerületi állami polgári iskolai tanítónő-képezdben az onnan kikerülő tanítónőknek a tornában való megfelelő kiképzése és tornatanítónökké képesítése czéljából torna-szakkör létesítettén, ennek számára az 1889. évi január hó 4-én 23.695. sz. a. kelt rendelettel tantervet és szervezetet állapítottam meg. Ezen szakkör polgári és felsőbb leányiskoláinknak oly tanítónőket szolgáltat, kik az általuk választott tudományokon kívül még a torna tanítására is képesítve vannak. Ily tanítónők segítségével legyőzhető lesz a leányok tornázásával szemben még sok helyen tapasztalható ellenszenv; az iskola-fenntartóknak meg lesz könnyebbítve a tanterv ama részének végrehajtása, mely a tornázásra vonatkozik; a jövőben pedig, ha tornatanításra is képesített kellő számú tanítónővel fogunk rendelkezni, lehetséges lesz kimerítőbben gondoskodnunk a leányok testi neveléséről, mint a mennyire az a mai viszonyok között lehetséges.

Az utóbbi említett intézettel kapcsolatos nevelőnő-képzőintézet az 1888^{8/9}-ik tanévben négy évfolyamúvá fejlődvén, az 1889. évi június hó 2-án 22.729. sz. a. kelt rendelettel kiadtam a nevelőnői képesítő vizsgálatra vonatkozó szabályzatot. Ennek értelmében a mondott évben első ízben tartatott ilyenmő képesítő vizsgálat, a várakozásoknak és az intézetre fordított gondnak és költségnek teljesen megfelelő eredménnyel.

Az állami képezdek fejlesztésével szemben, a felekezeti jellegű ily intézetek nagyobb részben nem mutattak haladást és javulást. Néhány dicséretre méltó kivételt leszámítva, ez intézetekben sem a tanerők, sem a szervezet tekintetében megnyugtató állapotot nem találunk. Kénytelen voltam több ily intézetnél a szükséges javítások megtételét sürgetni.

Csupán az országos izraelita tanítóképezdéről említhetem meg azon örvendetes tényeket, hogy szervezetében lényeges reformok lettek életbe léptetve, tanári testülete részben újjá alakított, gyakorló iskolája az 1889. évi augusztus 14-én 34.412. sz. a. kelt rendelettemmel jóváhagyott, a modern paedagogia terén álló tantervet kapott.

Az előadottakból látható, hogy a tanítóképzés körül igen sokoldalú és nagy körre kiterjedő munkásságot fejtett ki a tanügyi kormányzat, s noha e munkásság még nem jutott el kitűzött czéljához, mégis képes volt a tanítóképzésnek bizonyos stagnációba merülését megszüntetni és az érdekelt köröket frissen pezsgő életre ébreszteni.“

*

A részletes kimutatás sok hiányát tünteti fel az állami, de különösen a felekezeti tanítóképzőknek. A felsorolt adatok valóban elszomorítóak és arról tanúskodnak, hogy egyrészt eddig az államnál is alárendelt szerepe volt tanítóképzésünknek; a felekezetek pedig teljesen elhanyagolták azt, a mennyiben oly viszonyokat tűrnek meg, a

melyek nem méltók egy a kultúra fejlettebb fokán álló államhoz. A legtöbb tanáraikat nem fizetik intelligens emberhez illő módon, intézeteik alkalmatlan épületekben vannak elhelyezve, 3—4 tanfolyam nyomorog 2 tanteremben, néhol nők és férfiak együtt; külön gyakorló iskolák, tanszer-helyiségek, zene-, rajz- és tornatermek csak az elemző kisebbségnél található fel. Legfőbb remediuma e bajoknak az volna, ha az állam a tanítóképesítés gyakorlását vagy legalább szigorú ellenőrzését magának tartaná fenn. Elodázhatatlan tanítóképzésünk érdekében szigorúbb állami szakfelügyelet behozatala is, a mennyiben a mai felügyeleti rendszer úgy az állami, mint a felekezeti képzőkre nézve elégtelennek és hatástalannak bizonyult. Míg ez véglegesen szerveztetni fog, helyesnek tartjuk a miniszternek azon szándékolt intézkedését, hogy időről-időre miniszteri biztosokat küld ki egyes intézetek látogatására. Legyen azonban ezeknek hatásköre intenzív s a mi fő, törvény által biztosított. Általában tanítóképzésünk általános felvirágzását ez ügynek csak törvényhozás útján való rendezésétől várjuk. Nagy baj az is, hogy tanítóképző tanáraink sokan, illetőleg a felekezeti túlnyomó része, nem érdeklődik a tanítóképzés közügyei iránt, nem támogatja az egyesületet, a mely pedig most a legalkalmasabb közeg reformoknak sürgetésére és propagálására. Az egyes tanári testületeknek is nagyobb buzgósággal kellene sürgetni a javításokat fennhatóságaiknál. Példák bizonyítják, hogy a hol a tanári testületek tapintatosan, de erélylyel lépnek fel, törekvéseik hasznát és szükségét kézzel foghatólag bizonyítják és küzdelmeikben ki is tartanak, a siker nem marad el.

Lássuk az adatokat részletesen!

A tanítóképző intézetek száma és jellege. A tanítóképzők száma az által, hogy Karánsebesen egy új g. kel. elemi képző intézet jött létre, emelkedett egy-gyel, vagyis volt 72 tanítóképzőnk. Önkényt felmerül a kérdés, mi szükség volt ezen új képző intézet felállítására akkor, mikor a g. kel. egyház a meglévő 4 intézetét sem képes mind kellőképen felszerelni, tantermeikkel, gyakorló iskolával, képzett tanerőkkel ellátni s azokat jól fizetni. Reméljük, ha már létre jött, a magyar nemzeti érdekeket nemcsak respektálni, hanem szolgálni is fogja!

A 72 intézet közül jelleget szerint volt állami 25, róm. kath. 24, g. kath. 4, g. kel. 4, helv. hitv. 4, ág. hitv. 10, izraelita 1; nemi jelleget szerint pedig férfi tanítóképző 54, női 17, vegyes 1 (a zombori g. kel. szerb nyelvű intézet); fokozat szerint volt 69 elemi és 3 polgári képző.

Tantermek és oktatási mellékhelyiségek. A jelentés kimutatja, hogy a „a felekezeti képzők legnagyobb részénél vagy maguk a tanhelyiségek hiányzanak, vagy azok egyéb minősége hagy fenn lényeges kívánivalókat.“ A 47 felekezeti jellegű tanítóképző 163 tanfolyamának céljaira bírt összesen csak 151 teremmel, 33-nak pedig nem volt semmiféle tanszer-helyisége és kísérleti terme; téli tornaterme 37-nek hiányzott, nyári is csak 24-nek volt; a zeneterem is luxusnak tekintetik, a mennyiben ilyen csak 6-nak volt; benntlakás csak 10 helyről jeleztetett. Hogy

a kép teljesebb legyen, mindezeket kiegészíti a miniszter azzal, hogy „a Kalocsán levő egyik, továbbá a Budapesten, Egerben, Kassán, Kőszegen, Nagyváradon és Sopronban levő zárdai tanítónőképző, továbbá N.-Váradon a g. kath., Karánsebesen a g. kel., Nagy-Enyeden, Pápán az evang. reformált (megszűnt. Szerk.), Beszterczen, Brassóban, Felső-Lövön, Medgyesen, Nagy-Szebenben, Segesvárott, Selmezen, Sopronban (talán Eperjesen? Szerk.) és Szarvason az ág. hitv. evangélikus jellegű képezdek önálló tanhelyiségekkel alig bírnak, mellék helyiségeik pedig elemi iskolai vagy középiskolai célokra szolgáló közösen használt tanhelyek. Egyáltalában nem mondhatók kizárólagosan tanítókat képező intézeteknek az erdélyi ág. hitv. egyházkerület hatásköre alá tartozó úgynevezett theologiko-paedagogiumok.“

De állami intézeteink viszonyai sem mondhatók fényeseknek, mert igaz ugyan, hogy a 25 állami intézet 93 tanfolyamának oktatási céljaira 147 tanterem szolgál; de a mellék helyiségek dolgában rossz lábon állunk, a mennyiben csak 15 helyen van tudományos kísérletek számára terem és 13 helyen külön rajzterem; sőt 6 állami intézetnek sem téli, sem nyári tornahelyisége nincs, 4 nem rendelkezik külön tanszer-, s ugyancsak 4 külön zeneteremmel! Külön olvasó és könyvtári terem pedig csak 9 helyen van, pedig az oktatás érdekében nagyon kívánatos, hogy az mindenütt legyen. Ipargyakorló terem van 20, gyakorló kert 18 esetben. Internatussal 15 intézet van ellátva. Látjuk tehát, hogy az állami intézeteknél is még sok a hiány, a melyekről bevezetésül némi resignatióval azt jegyzi meg a miniszter: „Az e czim alatt előfordulók az állandóság jellegével bírván, bővebb ismertetést nem igényelnek.“ Bizunk tanügyi kormányunk jó indulatában, ez az állandóság nem azt jelenti: „Lasciate...“

A gyakorló iskolákról így szól a jelentés: „A törvény azon célja, hogy a tanítók szakképzése kizárólag ily rendeltetésű intézetekben, a gyakorló iskolákban történő gyakorlati bevezetés mellett történjék, nagy általánosságban szólva, maig sem valósult meg teljesen, miután a felekezeti tanítóképezdeknek egy tetemes része más nemű, más irányú, eltérő feladatra hivatott iskolának csupán — mintegy — kiegészítő függelékét képezi, de e mellett a felekezeti tanítóképezdeknek alig 36.1%-a van ellátva olyan gyakorló iskolával, a melynek tantervi, methodikai s didaktikai eljárását a képezde igazgatója s tanári kara irányítja s ellenőrzi.“

A kormány sem ezen pontnál, sem azon alkalommal, mikor a zene- és rajztanárok fizetésfelemeléséről szól, nem említi szándékát a gyakorló iskolai tanítók anyagi helyzetének javítására vonatkozólag. Sokat beszéltünk már róla, azért talán felmenthetjük magunkat jelen alkalommal annak fejtegetésétől, hogy mily rendkívül fontos a gyakorló iskolai tanító hivatása tanítóképzésünkben. Csupán hivatkozunk a jelentés (503-ik lapon idézett) szavaira: „Nem kételkedem abban, hogy talán sikerülni fog a legjobb erőket ezen nagy fontosságú ügy számára állandóan megnyerni.“ Lelkesedéssel fogadjuk e fontos kijelentést! Tanítóképzésünk felvirág-

zását látjuk e szavakban, ha azok, miben nem kételkedünk, gyakorlatilag megvalósulnak. A dolog természete hozza magával, hogy a gyakorló iskolai tanítói állásoknál is, sőt első helyen ezeknél alkalmazandó ezen elv. Tény az, hogy ott, hol jobban dotált tanítói állomások vannak, a tanítók nem vágnak a nagy teherrel és felelősséggel, de csekély (vagy semmi) anyagi előnnyel járó gyakorló iskolai tanítóságra. Pedig tanítóképzésünk érdeke azt hozza magával, hogy ez állás úgy díszénél, mint javadalmazásánál fogva nemes verseny tárgyát képezze, mint az úgy van a külföldön mindenütt, különösen Franciaországban. Azt hisszük, hogy az idézett kijelentés a gyakorló iskolai tanítókra is vonatkozik s a tanügyi kormány ismert erélyénél és atyai jó indulatánál fogva elvi álláspontjának érvényt fog szerezni a gyakorló iskolai tanítók javadalmának felemelése által is.

Tannyelv. „A 72 intézet közül 57-ben a magyar-, 4 képezdében a magyarral vegyes más nyelven folyt a tanítás, továbbá 5 képezdében a német, 5-ben a román s 1-ben a szerb tannyelv uralkodott.“ Hogy milyen eredménnyel tanítattott az idegen ajkú intézetekben a magyar nyelv, azt a jelentés nem részletezi, csupán egy vonatkozást tesz: „Hogy 1889-ben (tiz évvel a 79-iki XVIII. t. czikk kiadása után! Szerk.) még mindig 1268 néptanító csak keveset és 728 semmit sem tudott magyarul, ebből azt lehet következtetnünk, hogy azoknak nagyobb része a törvény értelmében nem kötelezhető ilyen szigorlatra; de föltételezhető az is, hogy némely esetekben a felekezetek iskoláiban még mindig találunk alkalmazást magyarul nemtudó fiatalabb tanítók.“ Az illető tanfelügyelőt nagy mulasztás vádja terheli, ha ilyennek az oklevél kiadatott!

Tanképesítés Az 1888/9-ik tanév végével 1083 oklevél adatott ki. Az oklevelet nyertek közül férfi tanítójelölt volt 753, és pedig elemi 701, polgári 52, nőtanítójelölt volt 330, és pedig elemi 298, polgári 32. A túltermelésre vonatkozólag a jelentés megjegyzi; „ez nem a tanítóképesítés terén mutatkozik, hanem hiány van oly tanítói állomásokban, melyeknek javadalma megfelelő arányban állana az újabb időkben képesített tanítók képzettségével.“ Ez is fontos ok arra nézve, hogy a tanítók fizetése javíttassék.

Az 1888/9 évi tanképesítés alkalmával csupán 585 olyan tanítójelölt nyert oklevelet, ki tanulmányait négy éven át végezve, tanképesítési szigorlatra bocsájtatott; míg ellenben 282-en több évi gyakorlat után (tehát 4-nél kevesebb tanfolyam elvégzése) után jöttek be valamelyik intézetbe a szigorlatra, 162-en pedig kizárólag magán úton készültek a tanítói pályára. Ez adatok csak kommentárját képezik a tanképesítési szabályrendelet „hirhedt“ b) pontjának.

A növendékek létszáma. Az 1888/9-iki tanév elején 4116 tanuló lépett be a különböző jellegű és fokozatú tanítóképzőkbe, és pedig 2926 férfi és 1190 nő. (Tavaly 2756 férfi és 1199 nő, tehát míg a férfiak létszáma 170-el növekedett, addig a nőké 9-el apadt.) Évzáró vizsgálatot állott összesen 3784 növendékek, nevezetesen: 2666 fiú (tavaly 2490) és leány 1118 (tavaly 1145.) Hogy a nők létszáma apadt, bizonyára a felvételnél alkalmazott szigorúbb rendszabályoknak

tudható be, melyek miatt nagy volt annak idején a panasz. Nézetünk szerint azon represszáliáknak, a melyekkel a túltermelésnek a tanítónői pályán gátot akarnak vetni, van jogosultsága. Szükséges azonban, hogy ezzel kapcsolatban más pályák nyitassanak a nők számára.

Azon szempontok közül, a melyekkel a jelentés a növendékek létszámát csoportosítja, legérdekesebb, mely a kilépők arányát tünteti fel. A 25 állami intézet első tanfolyamába járt 471, a II-ikba 418, s a III-ikba 401, a IV-ikbe 318. A 47 felekezeti intézet I. tanfolyamában volt 757, a II-ikban 663, a III-ikban 613, a IV-ikre maradt csak 143. Legtöbben maradtak ki az első és harmadik tanfolyamból, különösen az utóbbiból. Ez a körülmény különösen megérdemli a figyelmet, mert azt mutatja, hogy igen sokan vannak még, a kik a tanfolyamokat be nem fejezve foglalnak állomásokat, a tanítói képzettség nagy kárára. Itt sem ártana az a szigorúság, a melyet a nők felvételénél alkalmaznak.

A tanárokról. „Ez évben 25-el több tanerő működött a tanítókat képező intézetekben. Volt pedig: 341 rendes tanár, 91 segéd tanár, 164 óra díjas és 114 hitoktató.“ Összesen: 710 tanár volt tanítóképzőinkben, tavaly 685. A jelentés ez adatok elősorolásával kapcsolatban a következőket jegyzi meg: „A rendes és állandóan szervezett segédtanári állás fontossága ezen intézeteknél szembeötlő. Mert mindaddig, míg e kettős állás bármelyikét is óradíjas oktatóval töltik be az intézetet fentartók, maga a végezel tétetik kockára.“

Eme megjegyzés második pontjában kétségtelenül igaza van a jelentésnek; azonban az első ponthoz van egy szavunk. Úgy látszik, a jelentés a segédtanárok előtt az „állandóan szervezett“ jelzőt különösen hangsúlyozza, miből az tűnik ki, hogy a tanügyi kormány tovább is fenn akarja tartani mai alakjában ezt az intézményt. Mi ugyan nem látjuk be, hogy miért ne tölthetné be a segédtanári állást rendes tanár akkor, mikor előbbi legalább is ugyan olyan paedagogiai és didaktikai munkát végez, mint utóbbi. De ha mindennek daczára a segédtanári állás továbbra is fennmarad, teljes tisztelettel felteszük a kérdést, fogja-e azt a tanügyi kormány reformálni. Meg fogja-e szüntetni azt az érthetetlen állapotot, hogy a segédtanárnak, a ki egyenlő képzettséggel legalább egyenlő munkát végez a rendes tanárral, oly alárendelt szerepe legyen a testületben, hogy még szavazati joga sincs? Fog-e segíteni a méltányosság szempontjából azon, hogy a segédtanárok a sokszor elesigázó 8—10 évig tartó munkától előbb felmentesenek s az előléptetésnek beláthatlan időkig tartó bizonytalanságából valami szabályzat őket kiszabadítsa? Fog-e a rendes tanárok létszáma emeltetni? Közoktatásunk vezérének irántunk, tanítóképző tanárok iránt való kiváló jóindulata, ismeretes igazságérzete remélnünk engedí, hogy ezen a bajon is, mint a hogy az már a legégetőbbekkel részben megtörtént, mielőbb segítve lesz.

Tanfelügyelet.

A miniszteri jelentés a „Bevezetés“-ben foglalkozik a tanfelügyelettel is, a melyben népoktatásunk felvirágzásának és előhala-

dásának egyik legjelentősebb tényezőjét“ látja. Alább adjuk a jelentésnek ide vonatkozó fontos részét egész terjedelmében, mert összegezi mindama kisebb-nagyobb újításokat, a melyeket a tanügyi kormány a tanfelügyelet terén a közel jövőben életbe léptetni szándékozik. A jelentésből kitűnik, hogy a miniszter a rendszert nem fogja megváltoztatni, hanem a tanfelügyeletet arra képesíteni, hogy tulajdonképpeni hivatását hatékonyabban tölthesse be. Helyeselnünk lehet ugyan az oly eljárást a reformok keresztül vitelében, a mely először a meglévő intézményt, a mennyiben az helyes, igyekszik a hibáktól erélyesen megtisztítani; szükséges azonban tanfelügyeletünknek oly irányban való fejlesztése, a mely a territoriális rendszer mellett a szakrendszert is a kellő fokig érvényre juttatja.

•

„A tanfelügyelői karból felhangzott panaszok, de saját észleleteim is arról győztek meg, hogy a túlságosan felszaporodott irodai teendők a kir. tanfelügyelőket elvonják sajátképpeni és legfontosabb feladatuktól: az iskolák látogatásától és az iskolai hatóságokkal és tanítókkal való közvetlen és személyes érintkezéstől. Ennek következtében mindjárt hivatalba lépésem után egyik legelső intézkedésem volt, hogy komolyan és alaposan tanulmányoztattam azon kérdést, hol és mivel lehetne a kir. tanfelügyelők irodai munkáját kevesbíteni és őket legfontosabb teendőjük teljesítésére képessé tenni. Ezen tanulmány valamint a kir. tanfelügyelői kar néhány kiváló tagjával mult évi november hó 20-ától 26-áig a miniszteriumban folytatott tanácskozások eredményei folytán azon meggyőződésre jutottam, hogy a hivatali elődöm által 1883-ban elrendelt országos törzskönyvi munkálat és az évenként megújuló statisztikai adatgyűjtés és ennek feldolgozása rőjják a legnagyobb terhet a kir. tanfelügyelőkre.

Az országos törzskönyvi munkálat azonban jelentékenyebb mértékben csak addig szaporítja a tanfelügyelők irodai munkáját, míg a törzskönyvi első felvételek és ezeknek összeállítása befejeztetnek; azontúl a változások nyilvántartására szorítkozik teendőjük. Minthogy a törzskönyvi munkálat az ország sok megyéjében már be van fejezve; minthogy továbbá annak elrendelésével oly magasabb czélok lebegtek hivatali elődöm szemei előtt, hogy ezeknek feláldozása pusztán a törzskönyvvel járó teendők terhes voltával nem indokolható: annál fogva az e részben fennálló rendeleteket és szabályokat legalább most még megváltoztatandóknak nem találtam.

A statisztikai adatok gyűjtése és feldolgozása azonban évenként megújuló állandó munkát képezvén, szándékom az lehetőleg megkönnyebíteni, részint az évenként a törvényhozás elé terjesztendő jelentések egyszerűsítése, részint egyes részeknek csak hosszabb időközökben történő felvétele, továbbá a gyűjtésre és feldolgozására szolgáló minták összhangzatosabb megállapítása által. A fentebbb említett tanfelügyelői tanácskozmány e tekintetben részletes javaslatokat terjesztett elem; a statisztikai adatok gyűjtésére és feldolgozására fennálló szabályzatok és utasítások átdolgozásánál ama javaslatokat lehetőleg figyelembe fogom venni.

Igen tetemes munkatehertől, a tanítóknak az országos tanítónyugdíjintézetbe való felvételével és az erre vonatkozó nyilvántartásokkal járó teendők nagy részétől a tanfelügyelőket az 1875. évi XXXII. t. cz.-nek már folyamatban levő revíziója alkalmával fogom megszabadíthatni.

Ezen itten említett nagyobb munkálatok mellett több oly teendőt találtam a kir. tanfelügyelők munkakörében, melyek magukban véve ugyan nem igen jelentékeny munkaterhet rónak vállaikra, együttvéve azonban szintén tetemesen szaporítják az irodai teendőket; ennél fogva az 1889. évi október hó 19-én 411. eln. sz. a. kelt körrendelettel tizennégy rendbeli ily teendőt részben megszüntettem, részben tetemesen egyszerűsítettem. Együttal kijelentettem, hogy eme könnyítések, sőt a statisztika egyszerűsítése is még nem eléggé fogják kisebbiteni a tanfelügyelők irodai munkaterhét, ha ők maguk is arra nem töreksenek, hogy azt a lehetőség határáig kevesébbé és egyszerűsítsék. Az eszköz, melylyel a tanfelügyelő e célzt elérheti, az iskolák személyes látogatása, az iskolafentartókkal személyesen végzett buzdító tárgyalás. Az iskolában töltött bármily rövid szakszerű jelenlét többet használ az ügynek egész garmada irásnál; ellenben az iskolák látogatásnak elhanyagolása kényszeríti a tanfelügyelőt arra, hogy írásbeli jelentésekből, írásban végezze a felügyelettel járó teendőket. Ezért határozottan követelem, hogy a kir. tanfelügyelők a már ismételten kötelességükké lett iskola-látogatásokat teljesítsék, a tanköteles gyermekek egészségének, testi épségének, ápolásának, erőteljes egyénekké nevelésének nagy munkáját erélyesen folytassák, a tanítóknak útmutatást adjanak a tanításmunkájának helyes végzésére, az iskoláztatás útjában álló akadályok eltávolítása iránt az első foku iskolai hatóságokkal személyesen tárgyaljanak.

Ugyancsak az irodai teendők kevésbítésével kapcsolatos az 1889. évi december 11-én 47.262. sz. a. kelt körrendeletben foglalt azon intézkedésem, hogy az állami és államilag segélyezett községi népoktatási tanintézetek költségvetései az 18⁹⁰/₉₁-ik tanévtől kezdve többé nem évenként, hanem 5 évről 5 évre állapítandók meg; ennél fogva azok a tanfelügyelő által hozzám csak öt-öt évi időközökben terjesztendőek fel.

Tapasztalván továbbá, hogy a tanítók tájékozatlansága az iskolai törvények és szabályok, főleg a nyugdíj-törvény, az iskolai mulasztások és statisztikai adatok beszolgáltatása körüli teendőkben a kir. tanfelügyelőknek igen sok közbeeső intézkedését teszi szükségessé és munkájokat igen nagy mértékben szaporítja, intézkedtem, hogy az iskolai administratio terén a tanítói hivatallal összekapcsolt teendők egy könyvecskében világos módon magyaráztassanak meg, mely könyvecske a tanítóknak útmutatóul, a képezdékben az iskolai szervezeti oktatásnak alapul fog szolgálni. E munka szerkesztésével Groó Vilmos gömörmezei tanfelügyelőt bíztam meg.

Felette kívánatosnak kell jeleznem azt, hogy a tanfelügye-

lőknek ez idő szerint nagy részben csekély javadal-
mazása oly mértékben javíttassék, hogy képesek legyenek
nagy felelősséggel járó és sokfelé igénybe vett kötelességeiknek anyagi
gondok nélkül megfelelni; erről tárczám jövő évi költségvetésében
már részben gondoskodtam is. Szükséges leend továbbá a nagy
kiterjedésű vármegyékben a tanfelügyelőségi személyzetet kellő-
képpen szaporítani, mert csak ily módon érhető el a tanfelügye-
letnek tüzetes, beható végrehajtása.“

(Vége köv.)

KÖZGYŰLÉSI ÉRTEKEZÉSEK.)

A tanító- és tanítónőképző intézetekbe való felvétel és a felvételi vizsgálatok.

Mivel a felvétel- és a felvételi vizsgálatokra vonatkozólag az
egyes intézeteknél mindez ideig egyöntetű eljárás nincs, kívánatosnak
tartom, hogy ez ügy, midőn most tárgyalásra kerül, minél több oldalról
megvilágíttassék s a kartársak és tanfelügyelő urak hozzá szólása
által kellőleg kicsiszolva, oly határozat alakjában nyerjen megoldást,
mely ha esetleg a tanügyi kormány felfogásával találkozónék a fel-
vételt szabályozó miniszteri utasításhoz a megfelelő anyagot szolgál-
tatná.

Fejtegetésem alapjául a fennálló tényleges állapotot veszem, itt-
ott a miniszteri rendelet szavait használom, s ezekhez fűzöm tapasztalataim
alapján észrevételeimet és javaslataimat.

Az állami tanító- és tanítónő képzőkbe való felvételt kérők az
idő szerint folyamodványaikat július közepéig kerületük tanfelügyelő-
jéhez tartoznak beadni. A tanfelügyelő minden kérvényt beiktat s
augusztus 1-ig vagy egyszerre, vagy, ami még több munkával jár,
a beérkezés rendjében azonnal kísérel levéllel azon tanfelügyelőhöz
küldi, kinek kerületében az intézet van. Most ez is ugyanazon kezelés
után az illető intézet igazgatóságához küldi, ahol újra számozás és
beiktatás alá kerülnek. Csak itt vizsgálja meg az igazgatóság, vajjon
kellőleg van-e felszerelve s ha a felszerelés hiányos, csak innét tör-
ténik a pótlásra való felhívás, esetleg elutasítás.

Ma, midőn a tanfelügyelők irodai munkával úgy is túl van-

*) Az egyesületi tagoknak elismerésre méltó buzgalma következtében nagy
és becses anyag gyűlt össze a közgyűlésre beküldött értekezésekből, a melyeknek
csak egy része jelent meg lapunk közgyűlés előtti (VII.) füzetében, s az idő rövid-
sége miatt a közgyűlésen sem kerültek mind tárgyalásra. Habár ez értekezésekből
nyilvánított elvek nem mind egyeznek meg a közgyűlésen hozott határozatokkal,
de mint vélemények magukban is becsesek s az elősorolt adatoknál fogva tanul-
ságosak; a mennyiben pedig a határozatokkal összevágunk, a részletek kidolgozá-
sánál nagy haszonnal lesznek értékesíthetők s általában valamennyien
illusztrálják azt a komoly előkészületet, a mely közgyűlé-
sünköt megelőzte. Csak jó szolgálatot véltünk tehát az ügynek tenni, midőn
ez értekezések számára a fentti rovatot nyitottuk és a kiválóbb becsüeket közölni
fogjuk.

Szerkesztőség.

nak halmozva, ettől bátran fel volnának menthetők, s a dolog sokkal egyszerűbbé válnék az által, ha a felvételért való folyamodványt egyenesen az illető képző intézet igazgatóságához küldenék, s ezek azt elbírálván, a szükséges intézkedéseket azonnal megtehetnék. Az elbírálást eddig a tanfelügyelővel együttesen eszközölték. Ez is fölösleges munka a tanfelügyelőre, mert hiszen azt nem csak egy képző igazgató, de akárki más is megítélheti, hogy meg van-e az illetőnek kora és kellő iskolai bizonyítványa. A kérvény további elintézése, segély, benn lakás stb. megszavazása vagy megtagadása úgy is a tanári szék és igazgató tanács elbírálása alá esik.

A kérvény beadási határidejét augusztus 20-ra óhajtánám tenni; mert ez ideig a szükséges adatokat módjában van mindenkinek beszerezni. A július 15-iki határidőt rövidnek tartom s nem is jár semmi gyakorlati haszonnal. Sok esetben, kivált akik falun laknak, a hirdetéshez későn jutnak; majd a keresztelő levél beszerzése jár nehézséggel, ha messze földről kell azt hozatni; ha az orvos nincs helyben, annak felkeresése is csak időbe kerül; no meg a sok tanakodásban, rá- és lebeszélő tanácsok meghallgatásában, tudakozódásokban úgy eltelik az idő, hogy azt veszik észre, hogy július 15-ike már elmúlt — s ekkor mégis csak az igazgatósághoz küldik a kérvényt aki csak nem lehet annyira lelketlen, hogy ha más ok nem forog fönn, azért elutasítsa, hogy az most előbb vagy későbbben lesz szép rakásra rakva az irások szekrényébe. Érdemleges elintézés alá még is csak augusztus végén kerül, amidőn a tanárok haza szállingóznak.

Eddigi szokás szerint tartoznak a folyamodók orvosi bizonyítvánnyal igazolni azt, hogy ép testűek és a tanítói hivatalra alkalmasak.

Azt akárhányszor tapasztaltuk, hogy a mellékelt orvosi bizonyítványok igen fölületes vizsgálat alapján állítatnak ki. Nem egyszer történik meg, hogy oly szembetűnő hibák sem jeleztenek, melyeket első tekintetre bárki is észre vehet. Hosszu évek során tett tapasztalataim arra a feltevésre vezettek, hogy az orvosok vagy nem akarják lelkekre venni azt, hogy ő miattuk legyen esetleg elutasítva a jelölt, vagy ezt csak üres alakiságnak tartják.

Mivel tehát a legjobb esetben az orvosi bizonyítvány beszerzése az illetőnek csak hiába való költséget okoz, mert mint előbb láttuk, értéke úgy is ritkán van, azt beszüntetni javasolnám s e helyett a felvételi vizsgálat előtt az intézeti és még egy meghívott orvos vizsgálnák meg alaposan az illetőt, vajjon csakugyan ép testű-e, s nem szenved-e oly bajban, mely miatt a tanítói vagy tanítónői hivatalra, vagy a komoly tudományokra alkalmatlan. Ez orvosi vizsgálatról vezetett jegyzőkönyvbe a tanári szék és igazgatótanács is betekintvén, részben ellenőrizhetné s netaláni észrevételei kíséretében a felvételre vonatkozó egyéb iratokkal együtt a miniszteriumhoz felterjeszhetné.

A korra nézve a törvény leányoknál betöltött 14, fiúknál 15 évet szab meg.

Már több oldalról — orvosi körökből is — nyilvánult arra nézve, hogy a tanítónőképzőkben előforduló betegeskedések, különösen az

ideges bántalmaknak különböző alakban nyilvánuló fajai, melyek a „hysteria“ elasztikus és sokat magában foglaló közös név alá vannak foglalva, azért gyakoriak, mert a 14. év a leányok physiologiai életében forduló pontot képezvén, a túlterhelő szellemi munkára a kevés mozgás mellett ez a kor épen nem alkalmas; s a baj megszűnését vagy legalább csökkenését remélnék akkor, ha e képzőintézetbe a leányok csak a 16. évök betöltése után vétetnének föl.

Első tekintetre e nézet alaposnak s a gyógyszer igen egyszerűnek látszik.

De a tapasztalat nem igazolja e nézetnek helyességét.

Részint intézetünknel, részint máshol szerzett tapasztalataim eredménye gyanánt mondhatom, hogy a komoly betegedések épen nincsenek a 14. életévhez kötve s a 17 esetben előforduló „hisztériás“ közül is hat volt 14, öt 15 és hat 16 éves.

Mivel tehát majdnem egyenlő szám esett mindenik évre, épen nincs kizárva annak lehetősége, hogy ha a 16 éves korban történnék is a fölvetel, a baj akkor is előfordulhat, s így nincs ok arra, hogy az eddigi 14 éves kor követelményétől eltérjünk annál is inkább, mert ha a leány rendszerint 14 éves korában befejezett előtanulmánya után két évet iskolán kívül tölt, a legtöbb esetben nagyon elszokik a házi szokásoktól eltérő iskolai fegyelemtől s a folytonos szellemi foglalkozás az egyszer megízlelt „nagy lányos“ szórakozás után nehezeze esik.

A tanítónőképzőkben, ahol csak alkalom van rá, a kertmívelés, majorságneveléssel járó apró-cseprő dolog, a konyhában való forgolódás, kenyérsütés, virágápolás, kuglizás, futkározással egybekötött játék, a túlságos, kivált az ugynevezett „luxus“ kézimunkának csökkentése s a tantárgyaknak nem csupán az emlékező tehetségre támaszkodó-, hanem inkább az értelmet fejlesztő módon való tárgyalása által sokat lehet tenni az említett bajoknak ha nem is megszüntetésére, de legalább csökkentésére.

A férfi és nőnem között lévő fejlődési különbség mellett a fiúknak 15 éves kora megfelelőnek vehető a leányok 14 éves korával. Rendszerint e korban fejezi be a fiú előtanulmányát s e korban normalis viszonyok között elég érett arra, hogy a képzőintézet tárgyait megérthesse s kellő fegyelmezés és alapos képzés mellett a 19 éves kort sem találom nagyon kevésnek arra, hogy az élet színpadán szerepét meg ne kezdhesse. Apró-cseprő botlásokat úgy is követ el a 20—24 éves ifju is. Hadd tanuljon korán a maga lábán járni!

A tanítói pálya a művészekéhez sokban hasonlít. Valamint soha sem volt az igazi művész, akit csak az anyagi haszon kecsegtetett: úgy valódi lelkesedés és oda-adással csak az oly tanító fog nagyon terhes munkájához, ki bizonyos ideális álláspontra helyezkedve, fontos misszio betöltésére érzi magát hivatva . . . S ily érzelmek keltésére és megszilárdítására a 15—19 éves kor épen alkalmas. Pedig a ki nek lelkébe e varázs erőt sikerült beoltani, az sok keserűséget tud majd az életben panasz nélkül eltűrni, s az ilyennek kötelességei teljesítésében legjobb ellenőre saját lelkiismerete leszen.

A 17—18 vagy ennél is idősebb ifjakat csak a legkivételesebb

esetekben tartanám felvehetőknak, mert ezeknek szokásaik az ifjabbakéitól nagyon eltérők lévén, az intézeti jó szellem könnyen veszélyeztetve lehet.

A felvételi kérvény lényeges része az első tanulmányt igazoló iskolai bizonyítvány.

A tanítónőképzőknél legujabban felvételre csak azon „jeles tehetségűek“ jelentkezhetnek, akik a polgári iskola 4, vagy a felső népiskola 2 osztályát „jó eredménnyel“ bevégezték.

A „jó eredmény“ alatt, ha már „jeles tehetségű“ az illető, mindenestre 1-ső vagy 2-od fokú (kitűnő és jeles) általános osztályzatot lehet érteni. Ezen értelmezés mellett döntött a magas ministerium is egy intézetünknel előforduló esetben.

A bizonyítványok általános osztályzatának megbírlását nehezíti azon körülmény, hogy az egyik intézetnél „kitűnő“, másiknál „jeles“-sel jelzik az első fokot, s így akárhányszor vagy jobbnak vagy rosszabbnak tűnik föl a bizonyítvány. Ezen visszás helyzeten az összes népoktatási intézeteknél elrendelendő egyöntetű jelzés által könnyen lehetne segíteni. Legzeleszerűbbnek tartom azon jelzési módozatot, mely az 1877. évi 10,998. sz. miniszteri rendelet 18. §-ának 17. pontjához csillag alatt van csatolva. A jeles általános bizonyítvánnyal bírók azután még külön felvételi vizsgálatra hivatnak meg.

A férfi képzőknél a régebben érzett tanítóhiány okszerűvé tette azon intézkedést, hogy azok, a kik a polg. vagy középiskola 4 osztályát legalább „elégséges“ általános osztályzattal elvégezték, bizonyítványuk alapján, akik pedig ezen követelményeknek nem feleltek meg, felvételi vizsgálat utján tartoztak kimutatni, hogy néhány tantárgyból magán úton tanultak annyi, amennyi a középiskola 4 osztályára azokból ki van szabva.

Akik régebben vagyunk a képzőintézeteknél, tudjuk, hogy a középiskolák 4 osztályából kezdetben többnyire oly gyenge tehetségű ifjak jelentkeztek, kik tanulmányaik folytatására ott képtelenek voltak. Arról is sokan tudának beszélni, hogy a középiskolában akárhányszor kegyelemből megadták az „elégséges“-t, ha az illető kijelentette, hogy „úgy is csak a képző intézetbe akar lépni.“ Csak ritkábban történt, hogy tehetségesebb ifjak is jelentkeztek azok közül, jobbára olyanok, kik anyagi helyzetüknél fogva tanulmányaik befejezését ott nem remélhették.

Ma már a viszonyok kedvezőbbek, habár általánosan a tanítói pálya még mindig nem oly kecsegtető, hogy kiválóbb tehetségűek is tömegesen keressék azt fel, de tagadhatatlan, hogy amióta a fiatalabb, képzetebb, intelligensebb tanítók a tanítói állás színvonalát magasabbra emelték, több helyen figyelemre méltó és elismerést érdemlő áldozatok árán a tanítók javadalmazását egyéb hivatalokéival tiszteséges arányba hozni iparkodtak.

Nem lehet azt elvitatni, hogy a nagy közönség tetemesebb áldozatokra legszívesebben csak akkor és ott szánja el magát, ahol oly értelmes tanítók vannak, akikben elég garantiát lát, arra nézve, hogy

a gyermekeinek nyújtott szellemi táplálék egyenértékű lesz az iskolákra fordított anyagi tőkének megfelelő kamatjával.

Bizonyosan nem csak én tapasztaltam azt, hogy azon hatóságokat lehet legkönnyebben anyagi áldozatokra buzdítani, ahol már művész tanító van alkalmazva s nem egyszer történt, hogy a legszigorubb intézkedések ellenében is csökönnyösen viselték magukat az egyes községek, ha oly egyén ült nyakukon, ki a tanítói nevet csak bitorolta.

Ha tehát a tanítók képzettsége, azok anyagi helyzetének javítására is befolyással van, kétszeresen kívánatos, hogy a férfi tanítóképzőbe való fölvételt is szigorítani kell.

Oly fokú megszorítást azonban, mint a tanítónőképzőknél, ez idő szerint még nem tartanék keresztül vihetőnek.

Az igények szaporodásával nehezebbé váltak a megélhetési viszonyok, ennek természetes következménye gyanánt mutatkozik, hogy családi tűzhely alkotására kevesebben mernek vállalkozni. Ezt tartva szem előtt, a gondos szülék leányaik későbbi megélhetési módján töprengenek. Ámde kevés pálya van előttük nyitva s így mohón kapnak az alkalmon, hogy leányaikat a tanítónőképzőbe adják. Igen előkelő családoknak kiváló tehetségű s ernyedetlen szorgalmú leányai jelentkeznek gyakran, s így helyes és jogosult volt az intézkedés, hogy a „jeles tehetségűek“ és a tanítónői hivatalra legalkalmasabbak válogattassanak ki. Ámde a fiúk számára a „nagy világ nyitva van.“ Vagyónának utolsó morzsáját is fiára áldozza a gentry, s ha csak kis életre valóság van a fiúban, apai szemeivel már a miniszteri bársonyszéken látja nagyreményű magzatát. Minek választaná a szerény tanítói hivalt, mikor hatalmas úr is lehet belőle.

Ez is meg fog változni, de ma még számolnunk kell a körülményekkel. Azért fiúknál az előtanulmány fokát nem emelném, de a mostani rendszert mégis módosítanám oly formán, hogy aki 4 osztályt végzett 1-ső fokú eredménnyel, az felvételi vizsgálat nélkül volna a tanítóképzőbe felvehető nem azért, mintha nem tartanám alább kifejtendő okokból mindenkire nézve kívánatosnak a felvételi vizsgálatot, hanem mintegy kedvezményül, hogy a jeles tanulót ezzel kitüntessük és a tanítói hivatalra való lépésre édesgessük. Aki ellenben 2-od vagy 3-ad fokú bizonyítványt mutat fel, felvételi vizsgálat alá esnék.

Magán úton készülőknek csak a legritkább esetben tartanánk megengedhetőnek, hogy felvételi vizsgálatra bocsáttassanak és pedig csak akkor, ha mellékelt életrajzokból az tűnnék ki, hogy elég garancia van arra nézve, hogy a felvételi vizsgálatot sikeresen ki állják.

Egész ridegen azért nem tartom czélszerűnek az ilyeneket kivétel nélkül elutasítandóknak, mert kivételes esetekben magam is tudok rá példát, nagyon derék erőkhöz lehet így is jutni. De minél ritkábban kell alkalmazni, mert az ilyenek nagyon ki kell emelkedni társai közül, ha kiakarja kerülni a szemrehányást, s még későbbi életében is sokszor meg hallja, „hogy semmit sem végzett.“ — A külsőre sokat adó mai világban akárhányszor halljuk, hogy a középfokú gazdasági intézetben tanult, de különben kitűnő gazdáról kicsinylőleg beszél az akadémiaát végzett, a kiről pedig a gazdaságban csakis a

papirosából tudják, hogy „académikus“ is volt. A 6—8 osztályt keresztül uszó, akárhány falusi jegyző ugyancsak félválról beszélne az ilyen „normáliskolát is alig végzett,“ különben talán jeles tanítóval. Azt nem venné figyelembe, hogy az egész életén át tanult, ő pedig csak — felejtett.

Tisztázandónak tartom ez alkalommal ama kérdés eldöntését is, hogy minő eljárást kövessünk azokkal szemben, kik más, pl. felekezeti képzőnél végeztek 1—2 évfolyamot, vagy miniszteri egedélylyel ott vizsgálatot tevén, állami intézetben óhajtják tanulmányaikat folytatni. Eddig-élé igen különböző volt az eljárás. Egyik intézetnél felvették, másiknál kereken elutasították, harmadiknál felvételi vizsgálatot tétettek vele. Szóval itt csakugyan elmondhatjuk, a hány ház, annyi szokás volt.

Ezen következetlen eljárás több oldalról szóbeszéd tárgyává volt már téve s nem a leghizelgőbb nyilatkozatok röpültek bizonyos körök-ből világgá. Ezen tehát segíteni kell.

A társintézetek iránt tartozó előzékenység s egyéb könnyen belátható okoknál fogva is, az ily növendéknek magasabb osztályba való fölvétele ellen mi kifogást sem lehetne tenni, ha az illető képzőintézetnek tanterve az állami intézetekéivel egészen megegyez. De ha az illető intézet 3 évfolyamból áll, s az 1. és 2. osztályban némely tantárgy vagy épen nem, vagy sokkal kisebb terjedelemben tanítatik: akkor annak a növendéknek magasabb osztályba való fölvétele nem csak azért jár nagy bajjal, mert az kellő alap hiányában nem tud a többivel lépést tartani, hanem akárhányszor az ily növendék későbbi elégtelen osztályzata épen nem kívánatos érzékenykedésekre ad alkalmat. Ennek elkerülése végett ily esetben mindenütt külön vizsgálat útján kell meggyőződni a növendéknek ama valóságáról. Az ily vizsgálat a főbb tantárgyakra terjedhetne csak ki.

Az általános felvételi vizsgálatnak, czélja meggyőződni arról, hogy a jelölt bír-e azon szellemi tulajdonságokkal, melyek szükségesek arra, hogy belőle alkalmas tanítót vagy tanítónőt lehet képezni. Van-e remény arra, hogy egy német paedagogus szavai szerint „a műveletlen“ ifjúból 4 év alatt művelt „nevelő“ s a tudás alacsony fokán állóból derék „tanító“ legyen.

A felvételi vizsgálatnak tehát nem a felmutatott bizonyítvány hitelességének ellenőrzése, s nem is annyira a tantárgyak ismeretének és azok mennyiségének, hanem a képességnek elbírálására kell törekednünk; továbbá lelkiismeretesen meg kell figyelni, hogy meg van-e benne a tanítói arravalóság: nyílt eszűség, helyes felfogás, világos előadása annak, amit tud, tiszta kiejtés; van-e olvasható kézírása, zenei hallása és némi éneklő képessége.

Az oly tanuló, ki csak a betanulhatót tudja „felmondani,“ de az olvasottat kifejezni, vagy leírni gyarlón tudja; kinek gondolkodása lassú, ítéletei helytelenek és kiben a természetes józan észnek nyoma nem mutatkozik: nem való tanítónak. Ahol folyton változó körülmények, s nem sablonok szerint kell és lehet dolgozni, mint a tanítói hivatalnál, ott az önálló, értelmes és természetes józan ész nélkülözhetetlen kellék, s azért úgy intézendők a kérdések, hogy ennek jelenlétéről meglehessen győződni. Ha a jelölt természetes észszel bír, sok

egyéb fogyatkozását el lehet nézni, mert a józan ész mindenkor megtalálja a helyes utat a különböző körülmények között.

Hogy a vizsgálatot a zenei hallás és némi éneklői képesség megállapítására is kívánom kiterjeszteni, alig szükséges megokolni. Hiszen a dal, ének fontosságát és a kedély nemesítésére való befolyását senki sem vonja kétségbe. E fontos eszközt a tanító nem nélkülözheti. Valamely hangszer kezelésében való járatosság előnyös ugyan, de a felvételnél nem tartom okvetlenül szükségesnek. A felvételi vizsgálat írásbeli és szóbeli lenne úgy a férfi, mint a nőképzőknél.

Az írásbeli vizsgálat célja volna a jelöltnek felfogó, fogalmazó, helyesíró képességét feltüntetni s a jó kézírást megbírálni. A dolgozatnak oly terjedelműnek kellene lenni, hogy azt a jelölt fél nap alatt befejezhesse. Tárgyát a középiskola 4. osztályának ismeretkörét túl nem haladó valamely tétel kidolgozása képezné. Számtanból írásbeli dolgozatot nem csináltatnék, mert a fentebb kifejtett cél, a gondolkodó képesség kipuhatólása a szóbeli számolásnál megtörténhet. Írásbeli számolásnál az eredményt látom csak, mely gépies úton is kihozható.

A ki írásbeli feladatát elfogadható módon megoldaná, szóbeli vizsgálatra bocsáttatnék. A szóbeli vizsgálat kiterjesztendő volna a magyar nyelvre, számtanra, földrajzra, történelemre s természettudományokra s mint fentebb említve volt, az éneklő képességnek megítélésére.

Akik 4 osztályt nem végeztek, azok a 4. osztálynak minden kötelezett tantárgyából nem csak a kifejtett fő szempontok szerint, hanem tárgyi szempontból is szigorúan megvizsgáltatnának. A felvételi vizsgálat egyes tantárgyainak részletes anyaga elsorolásába ezutal nem bocsátkozom; elégnek tartom, ha az elvekre nézve megegyezésre jutunk, a részletekben könnyebben eligazodunk.

Összefoglalva tehát a mondottakat, kívánatosnak tartom : 1. Az állami tanító és tanítónő képzőbbe való felvételt kérők folyamodványaikat augusztus 20-ig az illető tanintézet igazgatóságához küldjék be. Az igazgató a netalán hiányzó adatok pótlására az illetőt felhívja vagy a feltételeknek meg nem felelőket elutasítja. 2. Orvosi bizonyítványt mellékelni nem kell, mert a jelöltek a tanév elején az intézeti és még egy meghívott orvos által megvizsgáltatnak. 3. A kor leányoknál 14, fiuknál 15 év, mely keresztelő levéllel és születési bizonyítvánnyal igazolandó, 17—18 éves ifjak csak nagyon kivételes esetekben vehetők föl. 4. A nőképzőbbe csak a polg. iskola 4, vagy felső leányiskola 2 osztályát jeles általános eredménnyel végzetek folyamodhatnak. Férfi képezdébbe azonban egyelőre olyanok is, kik 4 osztályt legalább elégséges eredménnyel végeztek. 6. Mindenki külön felvételi vizsgálatot tartozik tenni. Kivételt egyelőre csak azon ifjak képeznek, kik a középiskola 4 osztályát jeles eredménnyel végezték. 6. A képességi fokozat megállapítása minden népoktatási intézetnél egyöntetű legyen. Magán úton készülő ifjaknak csak rendkívüli esetben engedhető meg, hogy felvételi vizsgálatra bocsáttassanak. A vizsgálat az ilyeneknél kiterjed a középiskola 4. osztályának minden kötelezett tantárgyára. 8. Felekezeti képzőből alsóbb osztályból az állami felsőbbe lépni akaró

— ha az illető felekezeti képzője nem 4 évfolyamos, felvételi vizsgálatot tesz a főbb tantárgyakból. 9. Az 5. pontban említett fölvételi vizsgálat írásbeli és szóbeli úgy a férfi, mint a női képzőnél. 10. Írásbeli tárgya: valamely magyar nyelvi dolgozat. 11. Szóbeli vizsgálat tárgyai: magyar nyelv, számtan, földrajz, történelem és természettudományok és éneklő képesség megbírálása végett valamely népdal vagy egyházi ének eléneklése. 12. A vizsgálatoknál nem az ismereteknek mennyiségére, hanem a képességnek s tanítói vagy tanítónői arra valóságának megítélésére kell a figyelmet fordítani.

Csepreghy Endre.

A felvételi vizsgálatokról s általában a felvételről.

Nincs Magyarországon bárnemű olyan tanintézet, melynél a tanulók felvétele oly határozatlan feltételhez volna kötve, mint a tanítóképzőnél. S ha ezen tanintézetnek még szakszerű jellegét is számba vesszük, akkor ez a rendszertelenség, mely tanítóképzői tanulóink felvételénél szerteszét uralkodik, még inkább szembe tűnik.

A népoktatási törvény 86. §-a, de kivált a vallás- és közoktatási miniszterium 1877. évi 10,998 számú szabályrendeletének 2-dik §-a megállapítja, hogy „az elemi tanítóképezdébe felvétetik minden oly ép testű finövendék, ki a 15-ik évét, és leányövendék, ki 14-ik évét már meghaladta, s a magyar nyelv-, számvetés-, földrajz- és történelemben legalább annyi jártassággal bír, a mennyit a gymnasium, reál, vagy polgári iskola négy alsó osztályában tanítanak. A belépni kívánó övendék erről vagy nyilv. iskolai (bélyegmentes) bizonyítványt köteles előmutatni, vagy felvételi vizsgának kell magát alávetni. A leányövendékek kivétel nélkül felvételi vizsgát tesznek.“

Tanulóink felvételénél tehát ez szolgált eddig normativum gyanánt. E rugékony természetű szabályzatot a felvételi vizsgálatoknál s általában a felvételeknél az illetők kényök kedvük szerint alkalmazták. E szabályzat tágas kapu volt, melyen keresztül a legkülönbözőbb korú és képzettségű elemek hatoltak a képzőbe. Így vált lehetővé, hogy 14—15 éves gyermek mellé ugyanazon padba került 20—25 éves ifjú, sőt még ennél is idősebb meglett férfi. Így vált lehetővé, hogy a sokszor alig írni-olvasni tudó, de 15 évet elért tanuló mellé olyan ifjak kerültek az 1-ső osztályba, kik az első középiskolai, polgári vagy felső népiskolai osztálytól kezdve egészen az érettségi vizsgáig különféle fokozatu kvalifikációval bírtak, s részint a felvételi vizsgálat, részint bizonyítványaik alapján felvétettek.

Ha ezen felvételi vizsgálatok szabályszerűen, s az ország valamennyi képzőinél egyöntetűen és egyenlő szigorúsággal tartattak volna meg, akkor legalább az előirt ismeretminimum eléggé kivethető és tájékoztató lett volna. Azonban köztudomásu dolog, hogy a különböző felekezeti és állami tanítóképzőknél nagyon sokféle volt az eljárás.

Az első tanfolyamba tehát a legkülönbözőbb képzettségű elemek kerültek. Ezen visszas állapot enyhítésére és ellensúlyozására már évek óta többféle kísérletet tettek az egyes képzőkben, melyek részint speci-

ális kormányrendeletek, részint igazgató tanácsi határozatok által, vagy csak a szokás folytán nyertek szentesítést. Némely képzőben ugyanis azon elvet fogadták el, hogy a ministeri szabályrendeletől eltérőleg olyan tanuló, a ki csak elemi iskolát végzett, még felvételi vizsga alapján sem vehető fel. Mások tovább mentek, s szabálylyá lett, hogy az illető növendék legalább két osztályt végzett legyen. Majd fokozatosan kimondatott, hogy az előírt négy osztály elvégzése a felvételhez, mint minimális képzettség, feltétlen kellék, és így a felvételi vizsgálat alapján való felvétel módozata mellőztetett. Idővel azonban ez sem nyugtathatta meg a tanári testületeket. Meggyőződöttünk ugyanis, hogy a primitív előkészültségű tanuló, a ki csak 1—2 gimnaziális osztályt, (vagy ezt sem) végezvén, felvételi vizsgálatnak vettettetett alá, igen sok esetben tehetségesebb és tanultabb növendéknek bizonyult, mint sok olyan, a ki általános „elégéses“ vagy még ennél is jobb bizonyítványa alapján vizsgálat nélkül lett felvéve. És ekként nyert táplálékot az a sokszor talán alaptalan előítélet, hogy a mely tanulóknak iskolai bizonyítványa a IV-ik középiskolai osztályból csak „elégéses“ osztályzatú, az már eo ipso felvételi vizsgálatnak vetendő alá, oly megokolással, hogy az illető az elsőrendű osztályzatot bizonyára talán csak elnézésből nyerte, hogy azzal majd a tanítóképzőben a stipendiumhoz annál könnyebben hozzáférhessen. A felvételnek ezen szigorítása később még inkább fokoztatott, a mennyiben némely helyen az általánosan „jó“ bizonyítványu tanulók is felvételi vizsgálatnak lettek alávetve.

Ezen felvételi vizsgálatokból még egy a tanítóképzőkre nézve örvendetes jelenséget lehetett konstatálni: azt, hogy a polgári iskolákból átvett ujonczok rendszerint alkalmasabb elemeknek bizonyultak a képzői oktatásra, mint egyéb intézetből kikerült tanulók. Másrészt pedig sokszor sajnosan lehetett tapasztalni, hogy vannak apró gimnáziumok — tisztelet a kivételeknek! — a melyekből hozott jó bizonyítványokat a képzőkben csak bizonyos tartózkodással lehetett elfogadni. Mindezen elősorolt szigorító eljárások daczára azonban növendékeink felvételét egyöntetűvé és egy szakintézet igényeinek megfelelővé tenni még sem sikerült. A jelzett javítások e téren a növendékek felvételét eszközöző tényezők felfogásának folytonos változása, s a különböző intézetek speciális érdekei miatt csak ideiglenes természetűek, már azért is, mert azok a módozatok, bármennyire észszerűek is, a fenálló szabályzattal és rendeletekkel mégis ellentétben vannak.

Szükséges végre valahára, hogy képző intézeteink szakszerű hivatásának megfelelőleg egy országosan kötelező és egyöntetű olyan szabályzattal birjanak, mely a képzőbe lépő növendékek felvételét egyenlő és olyan feltételekhez kösse, mely azoknak jövő életpályájukra való előkészítését nevelési és tanítási szempontból egyaránt lehetővé és természetessé tegye. Minden visszaélés, ferde humanismus, és protectio, mely már itt is feltűnt, kérlelhetlenül megszüntetendő. Leendő tanítóink, a gyermekvilág s intézeteink érdeke ezt parancsolja. Olyan elemek, a kik másutt boldogulni nem tudnak, az állami eltartás kecségtető reményétől felbátorítva ne tolakodjanak többé a nép-

oktatás szent falai közé! Proletár tudósok és tanítók nem kellene többé a művelt társadalomnak. A képzők tantermei egyenlően kvalifikált és lelkes ifjaktól hemzsegjenek, s a kétes elemeknek asylyumul ne szolgáljanak. Inkább kevesebben legyenek a választottak, de annál többen a hivatottak.

A felveendő növendékeknél megszüntetendő azon anomalia, hogy egy testileg és lelkiileg éretlen fiu ugyanazon tanteremben érett ifjakkal foglaljon helyet. Ilyen heterogen elemek sem valódi tanulótársak, sem barátok nem lehetnek. Tanítási és kivált nevelési tekintetből pedig olyan problémát képeznek a tanítóképző tanárra nézve, melynek megoldása a legtöbb esetben fárasztó és kínos munka. Szinte csodálatosnak tűnik fel, hogyan lehetett két évtizeden át túrni azt az abszurdumot, hogy olyan tarka-barka fokozatu képzettséggel bíró tanulók egy kalap alá foglalva hallgassák a tömeges tanítást?! Ilyeneket tanítani a mesterségek mesterségénél s ilyeneket nevelni a művészetek művészeténél is több. De nemcsak a szellemi képességek, hanem a fizikai és egyéb, a szakpályához szükséges erők is megfigyelendők felveendő növendékeinknél. Sokszor megesett, hogy az ab invisis felvett tanuló, az orvosi bizonyítvány szerint „egészségesnek és ép testűnek“ jelezve ugyan, képző tanulmányai folyamán a tornázásra rajzolásra, éneklésre, zenélésre képtelennek bizonyult, még pedig testének valamely defektusa miatt. Innét származnak aztán a gyakori felmentések valamely általánosan kötelező tantárgy tanulása alól. A test fizikai feltételei mellett figyelembe veendő a felvételnél a tanuló testének szabályszerű alkotása, halló és látóképessége, beszélő szerve stb. Rossz zenei hallású s gyenge tüdejű növendék sem tanítótá, sem kántortanítótá egyáltalában nem képezhető. Biczegő, vagy sánta növendék tornatanító nem lehet.

Kancsalszemű, hebegő beszédű, selypesen vagy orrhangon beszélő és nagyot halló, vagy rövidlátó növendék kifogástalan vagy jó tanító sohasem lehet. S minő akadályai ezen fogyatkozások a tanítói tekintélynek s az iskolai fegyelemnek, azt a gyermekszobából és iskolai teremből sok példával lehetne illusztrálni! S mégis hányszor történik meg, hogy mindezen hibák nyomait már első tanfolyamu növendékeinknél észlelnünk kell, mert azok felvételénél talán erősebb volt bennünk a sokat elnéző álhumanismus, mint valamely felvételi szabályzatnak lelkiismeretes betartása.

Ha alapos az a nézet, hogy minden tanintézet életképessége és tekintélye annak külső és belső szervezetétől, s kivált ennek minőségétől függ, akkor az intézet tanári kara mellett a növendékek kvalifikációja azon lényeges dolog, melyre nézve Magyarország összes hasonnemű intézeteinél egyenlő eljárásnak kell lennie.

Mondja ki tehát a tanítóképző tanárok egyesülete mint általánosan kötelező szabályt, hogy a képző I-ső tanfolyamába lépő növendékek ezentúl csak felvételi szigorú vizsga és egy bizonyos meghatározott képzettségi fok elérése után vétetnek fel.*)

*) A t. cikkiró úrnak ugy a felvételre, mint a felvételi vizsgálat módozataira vonatkozó határozati javaslatait l. a M. Tanítóképző VII. füzetének 414. lapján.

A felvétel és a felvételi vizsgálatok.

Először is azt tartom eldöntendőnek, hogy az egyenlőség és igazság szempontjából helyesek-e általában a felvételi vizsgálatok? E kérdésre a következőkben felelhetek. Ha szigorúan meghatároztatik az, hogy a tanítóképzőkbe a polgári- vagy a középiskolák 4 alsó osztályát elvégzett növendékek vehetők fel: úgy a felvételi vizsgálatra az igazság szempontjából nincs semmi szükség. Legfennebb csak abban a tekintetben tennék engedményt a tanítóképzőknek, mint kiválóan szakiskoláknak, hogy a felvételre jelentkezők közül céljaiknak megfelelően válogathassanak. Értem ezen azt, hogy a jeles és a jó általános osztályzattal bíró s fentjelölt iskolák 4 alsó osztályát végzett tanulók minden felvételi vizsgálat, illetőleg csak a zenéből leteendő felvételi vizsgálat mellett vétetnének fel a képzőkbe; ellenben az elégséges általános osztályzattal jelentkezők, azon osztályok összes tantárgyaiból szó- és írásbeli vizsgálatot egyenlők.

Hála istennek, ma már úgy a polgári mint a középiskolai oktatás annyira fejlődött, hogy azon iskolák említett osztályaiból jó vagy jeles általános osztályzattal bíró növendékeket — feltéve természetesen, hogy testileg épek és zenei hallással is bírnak — bátran felvehetik a képzők. S tekintve azt, hogy ezen iskolákban a jeles első-, a jó pedig második fokú osztályzat, mivel itt kitűnőket, melyekkel a képzők még ma is élnek, nem adnak; s tekintve, hogy ezen iskolákban a törvény követelményeinek megfelelő kvalifikációval bíró tanerők ugyancsak korszerűen tanítanak: az ezekből belépni szándékozó jeles és jó osztályzatú tanulókat a tanítóképzőknek nincs joguk, kivéve az éneket és zenei hallást, felvételi vizsgálat alá vetni. Azonban ott vannak az elégséges osztályzatúak, kik tudvalevőleg az iskoláknak többnyire csak a rosta alját képezik, azok közül már felvételi vizsgálat alapján válogasson a képző.

Érvelésem mellett szól az az ismeretes tapasztalati tény is, hogy minden felvételi vizsgálat illuzórius. Az élénkebb temperamentumú, s bátrabb növendék sokkal kevesebb tudással is kitűnőbb felvételi vizsgálatot tehet, mint a sokkal többet tudó szerényebb, bátortalanabb, ki egy új tanári testület előtt egy néhány percnyi idő alatt ritkán tudja több évi fáradságos tanulásának eredményét kellően bemutatni. Elvégre is inkább ismerheti a tanulót azon tanár, ki több éven át vezette, tanította és osztályozta, mint az a képző tanár, ki csak egy pár percig kérdezheti és először látta a növendéket. Ilyen felvételi vizsgálatoknál a személyes szimpathia és antipathia, no meg az elmaradhatatlan protekcionális körülmények is gyakran igazságtalanul dönthetnek. Említsem-e még az olyan eseteket, midőn egyes bogaras módszerrel bíró tanárok leleményes kérdésekkel zavarba hozzák a tanulókat. Mindezeket azért hoztam itt fel, mert ezek sok esetben belejártszanak a felvételi vizsgálatok esélyeibe. A polgári és a középiskolák jó és jeles ált. osztályzatú bizonyítványait az iskola és a tanárok tekintélye, de az igazság és a törvényszerűség szempontjából is respektálandóknak tartom a képzők által. Felvételi vizsgálatokra csak

az elégséges bizonyítvánnyal bírókat foghatják; örülhetünk ha felvételre annyi jelentkező akad, hogy az elégségesek közül még kirostálásra is nyílik alkalom.

Végre a kérdés utolsó részére, a magán úton készülő felvételére nézve fejtem ki röviden nézeteimet. Ebben a kérdésben határozott nézetem az, hogy a magán úton készülőök semmiféle módon sem vehetők a képzőkbe. Okaim a következők: az egyenlőség elvét nagyon sérti s a tanulók lelkét nagyon elkeserítheti az, ha látják, hogy egyes társaik kedvezmény útján jutottak oda, hova ők csak több évi rendes iskolába való járás után léphettek. Holmi futólagos és felületes készütség, rokonságból és jó barátságból származó befolyás s a felvételi vizsgálatok számos más esélyei nem alkalmasak arra, hogy valamely 1—2 középiskolai osztályt, vagy plane az elemi isk. 6-dik osztályát végzett növendék oda léphessen, hova törvényes bizonyítványa alapján a középiskola 4 alsó osztályát végzett növendék léphet; utóbbinak törvényes bizonyítványa alapján joga van a felvételt kérni, előbbi pedig csak kegyelmet koldulhat... és nyerhet, mert a felvételi vizsgálat igazságos ítélet hozatalára egyáltalában nem alkalmas. A ki a közép- vagy polg. iskola 4 alsó osztályát végezte, az már évek során át komoly és becsületes munkát teljesített, bizonyos fokú küzdelmet vívott meg, melyben akaratereje és öntudata erősödött. Önérzete nemesedett; míg az ezen fáradságos munkát nem ismerő csak felületesen készülő, a jó szerencsére és sokszor protekcióra számító magántanuló olyan jogos és erkölcsi kvalifikációkkal nem bír. Az nehéz és kitartó munka útján érte el célját, ez pedig könnyű és felületes munkával, mi legtöbbször — mert a kivétel igen kevés — könnyelműségre szoktatja az illető tanulót.

De hisz a magán tanulók ügye törvényesen és könnyebben megoldható a rendes úton és nem a képzőkbe való felvételi vizsgálatok útján. Tegyenek a magán tanulók, ha van eszük és készütségük hozzá, a polg. iskolákban vagy ha úgy tetszik, a középiskolákban mindazon osztályokból osztályvizsgát, melyekből nincs vizsgájuk: így szerezzék meg a törvényes kvalifikációt a képzőkbe való beléphetésre nézve. Ez által helyre áll az erkölcsi egyensúly és az egyenlőség a rendes tanulók és a magántanulók között.

Ami pedig azt a több helyen űzött helytelen és a képzők színvonalát leszállító eljárást illeti, hogy az elemi iskolák 6 osztályát végzett tanulókat felvettek felvételi vizsgálatok alapján; tehát olyanokat, kik csak a felső népiskola I-ső osztályába léphetnek át törvényesen, vagy a polg. iskola II-dik osztályába vehetők fel felvételi vizsgálatok alapján — a mit azonban ritkán tudnak letenni: ezt a vizsátságot a tanítóképzés és a tanítói tekintély emelése szempontjából általában beszüntetendőnek tartom. Én jól tudom, mit ér az el. iskola VI. osztálya által nyújtott ismeret; ez a tképzőkbe való beléphetésre egyáltalában nem kvalifikálhat. Inkább kevés tanulóat vegyen fel az a képző vagy szüntettessék be, a melyik csak ilyen elemeket tud toborzani. A stipendiumok, melyek a képzők kezében egy nagyon csábító,

de szintén igen nagy mértékben nevelő eszközt képeznek, elég alkalmasak a tisztességes elemeknek a képzőkbe való vonására.

Egyébiránt azzal emelnénk leginkább a tanítóképzést és a tanítói tekintélyt, hogy általában, ha a tanítói fizetések tisztességesebb jövőt ígérnének a tanítóknak, csak a polg. és a közép. iskola VI-dik osztályát végzett tanulókat tartanánk a képzőkbe felvehetőknak. Addig is azonban, míg e jobb jövő elérkezik, a jelenlegi viszonyok alapján a fent kifejtett javaslatokat ajánlom a tisztelt közgyűlés figyelmébe.*)

Miklós Gergely.

N É P O K T A T Á S.

A IV. egyetemes tanítógyűlés.

A magyarországi tanítók egyetemes gyűlése, számszerint a IV., megtartott! Tizenkét évi hosszú és a tanügyre nézve nagyon veszedelmes hallgatás után ismét összejöttek a hazai népnevelés szolgálatában álló munkások felekezeti, nemzetiségi-, rang- és korkülömbőség nélkül, tanácskozásiak a legvitálisabb, legégetőbb tanügyi kérdések felől. Tizenkét év választja el e gyűlést elődeinek legutolsójától s e tizenkét év tapasztalata vitte a mostani munkálkodásban a főszerepet.

Nemes vágy, magasztos ambíció szülte az összejövetelt, melynek legnagyobb előnye az volt, hogy igazán egyetemes jelleget kölcsönzött neki a népneveléssel foglalkozó s a gyűlésben részt vett minden faktor. Az egyik tétel előadója egyetemi tanár, a másikat tanítóképző tanár ismerteti, majd tanfelügyelő lép az előadói asztalhoz, a kitől ismét átveszi a szót a néptanító, a kisededovó egy sort ül velük s mindannyi a legnagyobb nyugalommal, de egyuttal szeretettel hallgatja meg társát és testvérét az oktatásügyben.

Ezek a szép momentumok vonúltak a IV. egyetemes tanítógyűlés munkálkodásán végig s nem hiszem, hogy csalódnám, mikor a legelső és legnagyobb sikert ennek a szent egyetértésnek tulajdonítom s erős a meggyőződésöm, hogy — ha egyéb sikert az együtt végzett munka nem volna is képes fölmutatni — önmagában véve az, mikép e munkát együtt és közösen végeztük volt, dicsekvésünk tárgyát képezheti, mert ez nyereség, igen nagy erkölcsi nyereség.

A nemzet napszamosai hosszú pauza után ismét életjelt adtak magukról a nyilvánosság terén, kötelességszerűleg hívták föl az ország figyelmét jaj-jaikra, melyek csak részben érdeklík önmagukat, míg legnagyobb részt azon ügynek fáznak, melyet szolgálni fölesküdték, s ez a tanügy. Hogy tetteiket, melyek a jó szándék által vezéreltettek, fogja-e a megvárható és megkövetelhető gyakorlati siker koronázni, az még a jövő s azoknak titka, kik Magyarország kultúrájának jelenlegi intézői, vezetői. Mi reméljük a legjobbat s talán nem is ok nél-

*) A részletes javaslatokat, I. a Magyar Tanítóképző VII. füzetének 417-ik lapján. Szerk.

kül. Az egyetemes tanítógyűlés oly kedvező auspiciumok mellett nyílt meg, folyt le s végződött, azóta is oly figyelemre méltó körülmények szövődtek történetével össze, hogy ami reményünk nemcsak megokolt-nak látszik, hanem a jobb jövőt, illetőleg még fokozódik, erősödik.

Sok dolgot is adott ez a gyűlés! A fővárosban megalakult rendező bizottság mindent megtett, hogy az kellőleg előkészítettessék, semmi körülmény, a legapróbb sem kerülte el figyelmét, s e bizottság elnökségét és intézőit leginkább az dicséri, hogy kitűnően tudta megvaló-gatni azon embereket, kiktől az egyetemes tanítógyűlés érdekében valami jót, hasznosat és üdvöset remélt, és jogosan várt; míg a ren-dező bizottság s annak albizottságai a technikai nehézségeket és aka-dályokat hártották el, biztosítván ezáltal a gyűlés külső sikerét s ren-delkezésére bocsátották az anyagi eszközt: a pénzt, addig a végrehajtó bizottság sem pihent. Tétéleket állított össze, azokat megküldötte az egyesületeknek kidolgozás végett, előadókat keresett, a jelentkezőket arravalóságuk szerint előre is ellátta munkával, szóval előkészítette a gyűlés erkölcsi, szellemi sikerét s midőn a IV. egyetemes tanítógyű-lés összeült, nagyon hasonlított a jól fölfegyverkezett s kitűnő had-vezérekkel ellátott hadsereghez, mely a győzelem minden reményével indul a nagy harcra.

Három napig tartott a mi harcunk. Augusztus hó 20-án este csak előértekezlet tartatott, mely a tisztikart választotta meg a követ-kezőkben: elnök Szathmáry György, társelnök Lakits Vendel, alelnökök: Schneider István, Vass Mátyás és Schenk Jakab; jegyzők: Dr. Gööz József, Schwetz Vilmos, Ember János és Sziklay P. Gyula s az értesítő és napló szerkesztője Somlyay József lett. Ugyanitt állapítatott meg a tárgysorozat és napirend olyan-formán, hogy az első tárgyalási nap tételévé tétetett:

- I. „A magyar nyelv tanítása a magyar és nem magyarajkú népiskolában kiváló figyelemmel a nemzeti szellem ápo-lására.“
 - II. „A tanítói állás biztosítása s a tanítók szolgálati viszonyainak szabályozása (szolgálati pragmatika) különös tekintettel a tanítói oklevél értékére.“
- A második napra kitűzetett:
- III. „Az állami szakszerű tanfelügyelet, tekintettel a nép-tanítók előléptetésére.“
 - IV. „A tanítók anyagi helyzete.“
 - V. „A népiskolai tanterv módosítása az osztott és osztatlan népiskolában.“

Harmadik nap tárgyalatott:

- VI. „A népiskolai tankönyvek s ezek bírálatának kérdése.“
- VII. „A tanítói közszellem fejlesztése az általános és kötelező megyei tanítótestületek szervezése által.“
- VIII. „Az Eötvös alap ügye.“

Igy állapított meg a tárgysorozat, ezen nyolcz tétel tűzetett napirendre; nem mintha a tanítósnak még több elintézni valója nem volna, de mert ezek a legfontosabb, a legégetőbb kérdések.

S azon tény, hogy először is a magyar nyelv tanításának kérdésével foglalkozott, eléggé nem méltányolható böles intézkedés volt. Hogy pedig egyáltalán foglalkozott e kérdéssel az — daczára annak, hogy e miatt már több külföldi, különösen német szaklapban adták nekünk a sovíniszta jelzöt, mondván; „a néptanítók a sovínizmusban nem akarnak engedni sem a magyar politikusoknak sem a sajtonak“ — igen jól van így.

Ne menjünk messzire. Nézzünk szét a rohamosan magyarosodó Budapest környékén. Légió a száma az itt található németajkú községeknek, melyeken — úgy látszik — az iskolának magyarosító hatása és ereje megtörik. Jutalmazás, előnyben részesítés nem sokat használt; miért? mert maga a társadalom nem nyújtott segédkezet. Ez pedig öreg hiba.

A IV. egyetemes tanítógyűlés azért kiterjesztette figyelmét nem csak az iskola feladatára, hanem elősorolta mindazon teendőket, melyek a kormány és melyek a társadalom feladatához tartoznak. Az iskola részére általános elveket állított fel, megjelölte a tanításra vonatkozó feltételeket és elveket úgy a magyar, mint a nem magyar tannyelvű iskolákban, valamint azon elveket, melyek a nemzeti szellem ápolására való különös figyelemmel tartandók szem előtt. Ez utóbbira alkalmasnak találja költemények tárgyalását és könyv nélkül való megtanulását, elszavalását. Közmondások, vallásos és erkölcsös énekek lemásolása, szótagolása képezzék a fogalmazás tanítás alapját, felsőbb fokon pedig e cél szolgálataiba szegődhetnek a nemzeti történet és a népelet sajátos magyar jeleneteinek tárgyalásai.

A tanítókra nézve kívánja, hogy lelküket hassa át a magyar nemzeti szellem s a magyar nyelvben és irodalomban hivatásuknak megfelelő képzettséggel birjanak. Azon tanítójelöltek pedig, kik ezen feltételeknek teljesen meg nem felelnek, a képző intézetek által ne nyilváníttassanak a tanítói pályára képesítettetteknek.

Különösen fontosok azon tanítói elvek, melyek a nem magyar tannyelvű iskolákban követendők a magyar nyelv elsajátítása céljából.

Ezen iskolákban a beszédgyakorlatok az anyanyelvi tanítás alapján már az első osztályban kezdendők s a magyar beszédet lehetőleg minden tárgytanításánál kell gyakorolni; amit a tanító a gyermekkel annak anyanyelvén megértet, azt alaposan begyakorolni már magyarul is lehet. De mert a tanítás célja az, hogy a gyermek a magyar beszédet elsajátítsa, rossz úton jár az a tanító, aki néhány magyar szó, mondat, vers vagy dal begyakorlásával már eleget vélt tenni ez irányú kötelességének. A beszéd tanítással párhuzamosan haladjon a magyar írás és fogalmazás tanítása is, olyanformán, hogy pl. ami az osztatlan népiskolákban a tanítás anyagát képezte az első félórában, annak leírása idővel már csendes foglalkozásul adható a másik félórában, hogy a gyermek mindazt, mit élőszóval tanult, írásban is kifejezni képes legyen.

A nem magyar ajkú iskolában a magyar beszéd tanításának legfőbb eszköze az olvasó könyv, azért ennek szerkesztésére és megválasztására nagy súly fektetendő.

Fontos szerepet játszhatnak még e téren a magyar nyelven rendezett játékok s ugyane nyelven vezényelt testgyakorlatok. A magyar dalok tanításáról a magyar nyelvet és nemzeti szellemet hathatósan terjeszthetjük; épen ezért szükséges volna a magyar szellem fejlesztésére különösen és kiválóan alkalmas dalokat összegyűjteni.*) A tanításra pedig kiválóan alkalmasaknak bizonyultak a gyakorlatban olyan fülbemászó és kedves dalok, melyeket a nem magyar ajkú vidéken lakó gyermekek is örömmel dalolnak.

A társadalom kötelessége az iskolát anyagilag és erkölcsileg támogatni, valamint a hazaszerető polgároknak és hatóságoknak közre kell működni a tanító hazafias működésében!

Nagyon fontos a kormány feladata is. Illetékes közegei útján hasson oda, hogy a tanítóképző intézetek csak azon tanítójelölteket képesítsék a tanítói pályára, kik a magyar nemzeti szellem terjesztésére elég biztosítékot nyújtanak s a magyar nyelvet úgy szóban, mint írásban teljesen bírják. A tanítóképző intézetek tanári testületei fordítsanak különös gondot arra, hogy a növendékek működésük megkezdésekor a magyar nyelvnek hazánk bármely népiskolájában való sikeres tanításához szükséges önállósággal bírjanak. Végül szükséges a cél könnyebb elérhetése szempontjából, hogy minden tanító bírja azon nép nyelvét, amely nép gyermekét a magyar beszédre tanítani akarja.

Ezek nagyjában azon módok és elvek, melyeket a IV. egyetemes tanítógyűlés a magyar nyelvnek — a köteles és hivatalos magyar nyelvnek — tanításában használni és követni jónak lát. Aki e határozatok miatt mondja a magyar tanítóságot sovínisztának, az tagadni kénytelen azt is, hogy a tanítóságnak jogai és kötelességei vannak saját nemzete iránt.

Az emelkedett hangulatban hallgatott méltóságos és nyugodt tárgyalást nyugtalan, érzékeny hangulat váltotta föl, mikor a tanítói pragmatika került szőnyegre. A tanítói állás biztosítása már valóban nagyon égető. El sem képzelhető olyan tanítónak sikeres működése, aki a lét és nem lét, avagy a biztos nyugalom és a bizonytalanság nyugtalan érzelmei által hányatik. A legtöbb tanító nem tekintheti magát élethosszigan kinevezettnek s akárhányszor megesett

*) A Kiss Áron-féle „Gyermejjátékgyűjtemény”-ben úgy a hazai gyermekjátékok, mint a játékdalok össze lesznek gyűjtve, s így a második „Országos Képv. Tanítógyűlés” határozatának, a IV. „Egyetemes Tanítógyűlés” kívánásának, a tisztelt cikkkiró úr s általában az egész magyar néptanítóság óhajának részben elég lesz téve a könyv megjelenése által. A könyv, úgy tudjuk, igen mostoha pártolásban részesül, eddig 100 előfizetőjénél alig van több. Valóban igen szomorú, hogy ennek a paedagogiai, a nemzeti érzület és nyelv művelése szempontjából rendkívül fontos műnek megjelenését közönnnyel veszi a magyar tanítóság, a társadalom. Hibát követnek el népiskoláink, kisdédóvóink, tanítóképzőink, ha elő nem fizetnek a könyvre, a melynek — úgy látszik, nem várható — haszna fele részben jótékony célra, a tanító árvaház javára szolgál.

már, hogy oly tanítót, aki módszertani kérdésben nem engedett születt igazgatójának, a papnak, ezért minden kihallgatás nélkül család-jával együtt kitétek hivatalából s kezébe vehette a koldús botot. Hát még a magán-intézetek alkalmazottjai? Az oklevél értékét pedig nagyon csökkenti a holmi különleges vizsgálat, személyes megjelenés és próbatanítás.

A tanítói állás biztosítása végett megteendő lépésekre nézve nagyon elágazók voltak a vélemények. Nehéz is mindenesetre például egy szolgálati szabályzat megalkotása, mely egy kalap alá tudná venni azt a sok jellegű népiskolát, melyek hazánkban találhatók. Az egyik csak az állami tanítók számára kér egyelőre pragmatikát, mert ezt óhajtaná azután mintának azon pragmatika megállapításánál, melyet saját magának akar csinálni. A másik föltétlenül akarja körösztülni vinni egyik általános szabályzat kérését. A javaslatok tömkelegében aztán úgy igazodtak el, hogy valamennyit kiadták a kiküldendő bizottságnak, vegye figyelembe a bennök nyilvánúlt óhajókat s alkosson egy szolgálati tervezetet, melyet a miniszteriumhoz kell majd benyújtani.

Főbb elvekül megállapított e tervezet számára :

Az egyetemes tanítógyűlés a tanítók jogainak és kötelességeinek tüzetes és szabatos meghatározását, vagyis a szolgálati pragmatika megalakítását hazánkban, mint jogállamban, idején valónak s a tanítók, szülők, iskolai hatóságok, a magyar nemzeti népnevelés és a magyar állam érdekében szükségesnek tartja.

A kultuszminiszteriumtól kérendőnek véli, hogy minden tanítóképző intézetünk egyenlő fokú kvalifikációt nyujtson, hogy a felvételi vizsgálatok s a tanítóképesítés mindenütt szigorúbbak legyenek és tegye a tanítói oklevelet egyenlő értékűvé a középiskolai érettségi bizonyítványal.

Az iskolaszékek és gondnokságok hatásköréből törlendő volna : a tanterv és órarend jóváhagyása, ezek pontos megtartásának ellenőrzése, a használandó tankönyvek helybenhagyása, valamint annak elrendezése, ki melyik osztályt tanítsa : úgy ezek, valamint a tanítás és nevelés sikerének bírálása, általában az iskola és a tanítás paedagogiai felügyelete s a szülők és tanítók közt fenforgó panaszokban való első ítéles a királyi tanfelügyelőségek hatáskörébe utaltassanak.

A mostani törvények keretén belül alkotandó szolgálati szabályzat csak ideiglenes jellegű munkának tekintendő, mely addig is, míg oktatásügyünk gyökeresen reformáltatik, egyrészt kellemtlenségek, félreértések, surlódások megszüntetésére szolgál, másrészt érvényre juttatja azon elvet, mely szerint a tanító — bármely iskolánál működjék is — élethossziglan alkalmazottnak tekintessék s esetleg rendes fegyelmi eljárás alatt álljon.

A tanítói oklevél értékére nézve kívánatos, hogy valami történjék, ez bizonyos. A szolgálati szabályzat pedig, mely majd az elvek alapján meg fog alkottatni, egyelőre csak ideiglenes lehet ugyan, de nagyon sok jó következménye lesz. Kiváncsian várjuk, mit képes majd a kiküldött bizottság e téren produkálni?

Úgy a most tárgyalt tétel, valamint a két következő szorosán összefügg magával a tanítóval, s így a tanítók ezekkel foglalkozván önmagukkal foglalkoztak ugyan, de ismerve az elvet: a tanító az iskola, közvetve mégis a tanügy emelése volt céljuk. Szinte ideálissá válik azonban még ez az önzés is, ha meggondoljuk, hogy a szolgálati pragmatika kérdését gyakorló iskolai tanító, tehát tanítóképzéssel foglalkozó egyén tárgyalta, az állami szakszerű felügyeletet egy kir. tanfelügyelő adta elő, s végül a tanítók anyagi helyzetével egy egyetemi m. tanár foglalkozott előttünk s nekünk. A tanítóság itt megelégedett a hallgató, legföljebb a tanácsadó szerepével.

Pedig az „állami szakszerű tanfelügyelet“ tekintettel a néptanítók előléptetésére című tétel nagyon is érdekes; s az anyagi helyzetről szóló discussiók a legtöbb szerényen dotált tanítót nagyon könnyen kihozzák sodrából. Nem is csuda, mert alig van olyan tanító, ki fizetéséből, de pusztán ebből meg tud élni; s alig van olyan tanító, kinek nemes ambícióját nem sértené, hogy előtte lassanként mindazok a pályák elzárulnak, a melyeken való emelkedéshez képzettségénél, hivatásánál fogva teljes joga van.

Tisztán nemes ügybuzgalomból, a pálya iránti önzetlen szeretettel munkálkodnunk szükséges ugyan, de amellet a megélhetés gondjával küzdeni az előléptetés minden reménye nélkül, s legtöbb esetben remegve a gondolattól, hátha holnap elveszítem a pályát, a melyhez a lelkesedés fűz, magam s családom nyomorba jut: valóban igazságtalanság és hálátlanság azoktól, kiknek érdekében munkálkodunk!

Ezen keserveken akart az egyetemes tanítógyűlés segíteni, midőn határozatilag kimondta, hogy a tanügyi kormánynál a szakszerű tanfelügyelet módosítását és a tanítók anyagi helyzetének javítását fogja kérelmezni.

A szakszerű tanfelügyeletnek három fokozata legyen: helyi, járási és megyei tanfelügyelet. A helyi felügyeletet az igazgató tanító a tettelettel egyetemlegesen végzi. A járási tanfelügyelőt az arra érdemes tanítók sorából a megyei tanfelügyelő hármass jelölése, a megyei tanfelügyelőt pedig a járási tanfelügyelők, vagy iskola igazgatók sorából a vármegyei főispán hármass jelölése alapján a kultuszminiszter nevezi ki élethossziglan.

Az anyagi helyzet javítását illetőleg a tanítóság nem kért sokat, s nem kért újat: tisztességes és kvalifikációjához illő biztos megélhetést, nyugodt életet biztosító fizetést, melyet fontos munkája által amúgy is kiérdemelt. Mindezt kérte már úgy az I. mint a II. és III. egyetemes tanítógyűlés, azért kérvény készítése határozottatott, mely az országgyűléshez intéztetik a végből, hogy a fizetés minimumának megállapítása az ötödéves kórpótlékkal együtt az I—III. egyetemes és az 1889. végrehajtó bizottsági nagy gyűlés határozmányai alapján eszközöltessék.

A tanügyet közvetlen érintő még igen fontos tétel képezte a vita tárgyát: „a népiskolai tanterv módosítása az osztott és osztatlan népiskolában.“ A tanterv jóságától igen sok függ s annak elavulása, vagy gyakorlatiatlansága a legtöbb rossz-

nak okozója. Jelenlegi tantervünk különösen nagyon idealis s azért annak módosítása fog kérelmeztetni a következő elvek alapján:

Külön tantervet kapjon az osztott és külön tervet az osztatlan népiskola. A számtan anyagából először a tizedes és azután a közönséges törtek vétessenek, az embertan több figyelemben részesíttessék, a nyelvtan pedig az olvasmány tárgyalás kiegészítő részét képezze.

Az osztatlan népiskolák tanterve a tanítandó anyag minimumát nyújtsa. A fősúly benne az írás-, olvasás-, számolás- és fogalmazásra fektetendő, mert a gyakorlati élet kívánalmainak ezek felelnek meg. A tankötelezettség kiterjesztendő 9 évre s így az ismétlő iskola jelen alakjában törlendő lenne. E 9 tanfolyam 2 körre osztandó úgy, hogy az első körben az I—IV. osztályok, a másodikban pedig az V—IX. osztályok volnának. Ez utóbbi kör szaktanfolyamszerű jelleggel bírjon s különös tekintettel legyen a továbbképzésen kívül a helyi vagyis hivatásszerű körülményekre. (Földművelés, állattenyésztés, ipar, kereskedelem stb.)

Az I. kör iskoláját szeptember 1-én kezdje s júniusban végezze, a II. pedig novembertől ápriliséig iskolázza, hogy a tanuló hivatásszerű életmódját is folytathassa.

Ugyancsak útmutatás van ez elfogadott határozati javaslatban a tankönyvekre nézve is. Végül fölkérendő a kultuszminiszter, hogy úgy az osztott, mint az osztatlan népiskolák tan- és munkatervét a hazai tanítóegyletek meghallgatása után, nyilvános pályázat rendjén készítesse el.

A népiskolát érdeklő másik tétel „a népiskolai tankönyvek s ezek bírálatának kérdése” volt; az elemi iskolában a következő tankönyveket mondja szükségesnek a határozat alkalmazkodva az egyes iskolák, osztályok követelményeihez és a tanterv igényeihez: nyelvtani és forgalmazási gyakorlókönyv, számtani gyakorlókönyv, szülőföld isme, hazai és általános földrajz, magyarok története a főbb világtörténeti mozzanatokkal, alkotmánytan, természetrajz, természet- és vegytan, egészségtan. A tanítók számára pedig egy anyag gyűjteményt mond szükségesnek, mely a reáliákhoz szükséges tananyagot bőven és kimerítően tartalmazza s mely őt az egyes leczkéknél való előkészülésnél támogassa.

A könyvek megbírálásának mikéntje alkalmat nyújtott a közoktatásügyi tanács elleni kifakadásra Igaz ugyan, hogy az egyetemes gyűlésnek az a tagja, ki szólás szabadságának jogával élve a közoktatási tanácsot erkölcsileg bukott testületnek nevezte, a sértő kifejezésért elnöki megrovásban, megintésben, részesült; de ha az e tárgyban hozott határozatokat csak kissé jól megnézzük, látjuk, hogy egyetemes tanítógyűlés tárgyilagosan a mai eljárást helytelenítő álláspontra helyezkedett. Az egyetemes tanítógyűlés ugyanis megkívánja a könyvek jósága érdekében, hogy azok szigorúan megbíráltassanak s óhatja, hogy „a magas tanügyi kormány által életbe léptetett bírálati és engedélyezési rendszer — így szól a határozat — tovább is fentartassék. Hogy azonban a bírálat igazságos és produktív legyen — így folytatódik — bírálják meg a népiskolai tankönyveket az erre kívá-

lóan hivatott szakférfiak, képezdei tanárok s oly elemi iskolai tanítók, kik az oktatás és tankönyv irodalom terén maguknak érdemeket szereztek. Ez okból neveztesse ki ilyenek kultagokúl a közoktatási tanácsba.

Szabadelvű az utolsó pont. Hogy a tankönyv szerzője is véleményt mondhasson, adassék ki a bírálat és engedélyezés céljából benyújtott könyv egy szaktudósnak, ki azt a tudomány szempontjából és egy paedagogusnak, ki azt a módszer szempontjából ítélje meg; e bírálatok pedig, ha azok a benyújtott könyvet elvetik, adassanak ki a szerzőnek, hogy ő észrevételeit megtehesse, mielőtt a közoktatási tanács véglegesen határozna.

Erre meg a közoktatási tanács azt fogja mondani, hogy ő a bírálat eme módjának úgyis eleget tesz, lévén ő elég tudós és paedagogus úgy tagjaiban, mint összesen, s majd marad minden a régiben.

Az egyetemes tanítógyűlésen szóba került még a hazai tanítóság egy igen gyöngye oldala: a k ö z s z e l l e m. Vannak ugyan, akik váltig állítják, hogy ez létezik s ismét mások bizonykodnak erősen, hogy de bizony nincs. Az szent igaz, ha van is, szunnyad, sőt erősen, nagyon erősen alszik. Alma ugyan mély, de mégsem olyan, hogy víziói ne volnának. Az egyetemes tanítógyűlés önmagában látta azt a kápcsot, mely a hazai tanítóságban a közszellemet létesíteni és fönntartani tudja s e végből ki is mondta, hogy ezután minden öt esztendőben tartassék egyetemes gyűlés s felkéri a tanügyi kormányt, hogy e célra vegyen föl költségvetésébe évről-évre bizonyos meghatározott összeget.

Míg az öt év eltelik, addig is kell azonban gondoskodni, a tanítók ébren tartásáról s e célból 100-as bizottságot választott 50 fővárosi s 50 vidéki taggal „országos tanítói bizottság“ czimén az egyetemes tanítógyűlés.

Hogy az 50 vidéki tag, mennyire lesz képes e bizottságban közreműködni, még nem tudni; de hogy a működést néha nehezíteni fogja, valószínű. Nem volt helyes, hogy a tisztikart részben vidékiekből választottak meg. Jobb lett volna a fővárosi tanítóság iránt teljes bizodalommal lenni.

Na, de meglesz az így is. Nem félek tőle, hogy a fővárosiak és vidékiek nem lelkesednének és nem dolgoznának egyaránt erejük megfeszítésével — nem köszönetért, hanem az ügyért!

Utolsó tárgya a szakosztályi jelentéseken kívül „az E ö t v ö s a l a p ü g y e“ volt. Végre valahára ismét szabad ez alap. Mert Péterfy-nek sikerült azt ismét visszaadni a független tanítóságnak, melynek segítségével azt megteremté.

Pillanatnyi sikereket is képes tehát fölmutatni a most lezajlott egyetemes tanítógyűlés; de még csak az idő fogja megmutatni, hogy a hazai tanítóság az ő három napját nem töltötte hiába a fővárosban, hanem munkájából áldás fog származni a magyar tanügyre, a magyar hazára!! Ugy legyen!

Schmetz Vilmos.

I R O D A L O M.

Könyvismertetés.

I.

Gazdaságtan felsőbb leányiskolák és tanítónőképzők számára. Irta Thuránszky Irén. Általánosan engedélyeztetett 1890—8712. sz. a. — Ára?

„A könyvek nem a legfontosabb taneszközök“ — mondja Locke; — és igaza van. Az ismeretanyag legjavát élőszóval lehet csak a tanuló gondolat- és érzésvilágába átültetni, e nélkül a legjobb tankönyv is száraz váz marad a tanuló kezében, míg az életteljes tanítás lelket önt a kevesbbé jó tankönyv mellett is a tananyagba. Régen letűnt korszak az, melyben a nyomtatott szó megdönthetetlen tekintély volt; azóta egy másik irány is lejárt a magát, a midőn megvetéssel fordulunk el a tankönyvektől és azt a tanítómestert bámultuk, aki azzal dicsekedett, hogy minden tankönyvet kiküszöböl, csak egyből táplálja a gyermek szellemét: az olvasókönyvből, a melybe mindent belegyúr, amit az embernek az élet számára tudni szükséges és hasznos! Ma újra föltámasztjuk a tankönyveket, és már már kelletténél is nagyobb súlyt helyezünk reájuk. A tankönyvek teremnek gombamódra és épen a túltermelés teszi szükségessé a szigorú kritikát. Csak ne essünk ez irányban is ma-holnap túlzásba! Ne akarjuk czirkalommal kimérni a tankönyvek tartalmát és szinte megszámlálni a tankönyv betűinek számát, nehogy az a néhány szó- vagy mondatkülönbség sok vagy kevés legyen ezen vagy azon iskola számára.

Kétségkívül minden tankönyv első kelléke, hogy a tantervhez alkalmazkodjék, de nem a betűszerinti értelemben, hanem az illető iskola végső célját szem előtt tartva, életet öntsön a tananyagba. A szerencsés tapintattal írt tankönyv a tananyag lényegét foglalja ugyan magában, de őrizkedik a csak szükségestől, hanem önmérséklettel sorozza a szükséges mellé a kellemes és vonzó részleteket. Az életteljes és figyelmet keltő tanítás után örömmel veszi a tanuló a tankönyvet kezébe, hogy újra élvezhesse és felújíthassa lelkében a hallottakat; és a jó tankönyv ismét fokozza tudásvágyát. Mert a tanultakat kellemes alakban fölleli benne és vágyat kezd érezni a tanultakon felül még többet tudni a tárgyról. De a száraz modorban írt és kislelküen kiczirkalmazott tankönyv nem táplálja a tanuló lelkét, nem ébreszti tudásvágyát; a sok száraz szabály elsorvasztja azt az érdeklődést, melyet az élőszóval nyert oktatás lelkében fölébresztett. Unalommal, fáradtan fordul el a tanuló az ilyen tankönyvtől és későbbben minden komoly olvasmánytól. A jó tankönyv ellenben fokozza az élőszóval nyújtott tanítás életerejét, támasza a tanulásnak és így kiegészítője az oktatásnak.

Egy ilyen jó tankönyv hiányát éreztem a tanítóképzőben a gazdaságtan tanításánál. Évek óta tanítom e tantárgyat nagy kedvvel, de nagy fáradsággal is, mert száraz, kivonatos és hiányos kis lefordított műveken kívül csak nagyobb szabású szakmunkák állottak rendelkezésemre, a növendékek kezébe pedig semmiféle kézikönyvet

sem adhattam. Örömmel üdvözöltem tehát az e czikk élén idézett gazdaságtani tankönyvet.

A könyv két főrésze oszlik:

A) *Magán gazdaságtan*-ra, melynek első része általános ismerteket és utasításokat közöl a háztartás vezetéséről, a háziasszony munkaköréről, a takarékoság helyes módjáról, a háztartási költségvetésről. Mindezt oly kellemes könnyed modorban és szép magyarsággal írja, hogy a tanuló egyszerű elolvasás után is könnyen megjegyezheti belőle a szükségéseket.

A II. rész: „A szoros értelemben vett háztartási foglalkozások“ címet viseli. Ezen rész első fejezete szól a lakásról; a lakás megválasztását, berendezését és tisztántartását tárgyalja. Továbbá a konyha, — itt ismerteti a szokottabb konyhagépeket is, — az éléskamra, pincze, padlás kellékeit és berendezését. A második fejezet a ruházatról szól; a ruházat beszerzése, gondozása, a mosás és az idevágó mosógépek és eszközök teszik e fejezet tartalmát. Igen tapintatosan szentel e fejezetnek, sokkal több gondot és részletezést. Látszik, hogy nem csupán a tanterv száraz vázát tartotta szem előtt, hanem a növevelés azon célját is, hogy gondos nőket és jó háziasszonyokat kell nevelnünk.

A III. fejezet szól a világításról és fűtésről. A IV. fejezet az élelmezésről. Magában foglalja az élelmi szerek beszerzését, fölhasználását és behatóan ismerteti a tápszereket. Ez a legalapabb része e jeles kis műnek és egyszersmind a leggyakorlatibb is. Az ezen fejezetben foglaltakból legkevesebbet tudnak háziasszonyaink, különösen a városiak. Pedig a czélszerű táplálkozás és a konyha okos vezetése igen erős alaptökéje a család testi és lelki egészségének és anyagi gyarapodásának.

Eddig terjed a könyv első része, a tulajdonképeni háztartástan. A felsorolt tartalom mutatja a tananyag helyes csoportosítását, melynek megfelel a nyelvezet világossága, kellemes változatossága és tömörttsége. Minden ízében gyakorlati, a közéletnek megfelelő.

A könyvnek ezen első része teljesen megfelel a tanítónőképző első félévi tananyagának.

De a *B)* név, mely a közgazdaságtanról szól, már szem elől téveszti a tanítónőképzőt, a mennyiben ez az ága a gazdaságtannak nincs tantervünkben előírva. Ezen könnyen lehetne segíteni, ha szerző még egy harmadik részt is csatol művéhez, mely a kertészetről és némileg a mezőgazdaságról szólana és egy negyedik részt, mely a házi állatok gondozását tárgyalná. Így a képzők röviden átfutva a közgazdaságtani részen, megtalálták volna a könyvben a teljes tananyagot. A felsőbb leányiskolák pedig a két utolsó részt — mely most hiányzik, röviden áttekintve, a nekik megfelelő részszel foglalkozhattak volna részletesebben. Így sajnos, hogy a jeles kis könyv inkább a felsőbb leányiskoláknak felel meg; mi, képzőintézetiék, csak az I. félévben használhatjuk, de ekkor igen jó hasznát vehetjük.

Lázárné Kaszner Janka.

II.

A tanítók szava. Röpirat. Szerkesztette és kiadja: **Glatz György.** — Ára 20 kr.

Az újabban egymást rohamosan követő események az egész vonalon fokozottabb cselekvésre készítetik a népoktatással foglalkozókat, különösen a néptanítókat. A népoktató törvény megalkotása óta nem foglalkozott a szak- és napi sajtó, a társadom oly imminenter a néptanítók anyagi helyzetével, mint most. Tavaly a végrehajtó-bizottság közgyűlésén, idén az egyetemes tanítógyűlésén, a reformatus, katolikus és izraelita tanítók, a polgári iskolai tanítók és a tanítóképző tanárok gyűlésein újabb és újabb momentumok merültek fel a tanítók, s általában a népoktatók anyagi helyzetének javítása körül. A kormánytól kikerült nyilatkozatok mind erősebb forrongást támasztottak a néptanítói körökben. Ellenállhatatlan mozgalom van készülöben, a mely tettekre fog készíteni kicsinyt és nagyot, öreget és ifjút. Izgatottság, a hióbhíreken való felindulás jellemzik a hangulatot. Minden szem a kultuszminiszter mozdulataira van függesztve s lesi ajkáról a szavakat. Ez a korszak gyors cselekvést kíván a kormánytól, tőlünk pedig összetartást, egységes eljárást, szerény, de méltóságos fellépést. Szükséges, hogy az ország néptanítói együttesen követendő eljárásukban az intelligentia magas fokán álló, az általuk teljesített munka egyenértékű díjazását kívánó önérzetes testület bélyegét viseljék magukon.

A mozgalomnak, természetesen, megvan a maga irodalma is, a melynek egyik legújabb terméke a Glatz György által szerkesztett és kiadott brochure: „A Tanítók Szava.“ Szerkesztő a bevezetésben felszólítja a tanítótestületeket, sőt az egyes tanítókat is, hogy folyamodjanak a képviselőházhoz a fizetés, a nyugdíj, az előléptetés ügyeinek érdekében. Ezután közöl is egy folyamodvány mintát, a melyet Magyarország néptanítói testületeinek és egysesinek csak le kellene másolniok és aláírva a képviselőházhoz beküldeniök. Végre Verner László közöl a „Néptanítók Lapja“ pályázati rovatából néhány példát a tanítók javadalmazásáról, itt-ott sikerült humorral vegyítvén fel a száraz, de sokat mondó adatokat.

A folyamodványra csak az a megjegyzésünk, hogy több jó-akarattal, mint elméiell van írva. Róla irodalmi szempontból szólni alig lehet, a mennyiben képző intézeti iránygyakorlatnak is alig járná meg. Stilusa dagályos, eszméit zavarosan és beburkoltan fejezi ki. A hangot nem találta el, a mennyiben nem higgadt, mégis állításaiban nem határozott és, a mi fő, nem világos; a hol jogosan követelhetne, ott is könyörög. Argumentumai nagy általánosságban vannak tartva, ezért semmit mondók; a fontosabbakat nem domborítja ki eléggé.

A mi pedig a folyamodás tényét illeti, mi is szükségesnek tartjuk, hogy a tanítók fizetésének javítása érdekében hatalmas mozgalom induljon meg, de legyen az országos, a melyben a 25 ezer tagból álló néptanítói karnak lehetőleg mindegyike részt vegyen; a mely a nép

minden rétegét áthassa, a melybe tehát bevonandók volnának a társadalomnak a néptanítói körön kívül álló elemei is. Legyen az a kellő időben alkalmazott, de semmi esetre előbb, míg a kormány javaslatait ki nem dolgozza és nem publikálja; vagy a fellépést valami rendkívüli esemény szükségessé nem teszi. Mikor a döntő ütközetre kerül a sor, legyünk ott mindnyájan egy szívvel lélekkel, de hamarabb ne használjuk a végső fegyvert, mert óriási fiaszkó lehet belőle. Legyen végre a mozgalom egyöntetű és tervszerű, a melyben minden egyesület és minden egyes tudja aprójára a maga kötelességét. Jaj volna nekünk azonban, ha ez ügyre is ránehezednék a magyar ősi hibájának átka: a visszavonás! Szétszakadozás, partialis és ügyetlenül véghez vitt fellépések kárára volnának az ügy fontosságának s megingatnák a tanítói közszellem életre valóságában a hitet. Ilyen általános mozgalomnak eszméje eredhet egyes embertől, de annak keresztül vitelére egyedül az „Országos Tanítói Bizottság“-ot tartjuk alkalmasnak és hivatottnak. Az ügy érdekében perhorreskálunk minden mozgalmat, mely a bizottság kikerülésével történik.

Reméljük, sőt kívánjuk, hogy a bizottság, mikor erre elérkezett az idő, megtegye a kellő lépéseket.

Nagy László.

III.

A hazai alkotmány- és jogismeret alapvonalai. Polgári és felső népiskolák számára. Harmadik javított kiadás. Irta dr. Csiky Kálmán. A m. kir. vallás- és közokt. miniszter által jutalmazott mű; Bpest, 1890. A m. kir. állam tulajdona. (8-adr.) 116 lap. — Ára?

A közokt. miniszterium költségvetésének tárgyalásakor a képviselők között egy állandó szószólója van azon nézetnek, hogy a népoktató intézetekben a polgári jogok és kötelességek s az alkotmánytan nem taníttatnak a szükséges terjedelemben. Talán ezen gyakori felszólalásoknak lett eredménye az idei 17.468. sz. közokt. min. rendelet, mely az 1868. évi XXXVIII. t. cz. 55. 64. 74. és 88. §§-ra való hivatkozással az alkotmánytan sikeresebb tanítását követeli.

Lehet, hogy e téren az elemi iskolákban és a nemzetiségeknél több kívánni való van, de hogy a polgári iskolákban és tanítóképzőkben a kijelölt óraszámban és terjedelemben tanítják, az bizonyításra nem szorúl. Sőt azt is mondhatjuk, hogy e tantárgyat a mindennapi gyakorlati élet követelményei, a haza iránti szeretet igazán népszerűvé s kedvelt tanulmányná tették. Ebben mindenesetre nagy érdeme van az idevágó irodalom legszerencsésebb munkásának, Csiky Kálmánnak, kinek tankönyvei valóban mintaszerűek s a szükségnek és követelményeknek teljesen megfelelők.

Szerzőnek a polg. iskolák s tanítóképzők számára írott kézikönyveit a tudományos alaposság és rendszer, tiszta magyaros nyelvezet, könnyű előadó módszer s paed. otthonosság jellemzik. Tárgyát öntudatosan s a célnak szem előtt tartásával kezeli biztos kézzel.

A polg. iskolák számára írt művének kezünkben levő újabb kiadása nemcsak megszilárdított fennebbi nézetünkben, hanem a valóban javított kiadás még fokozta azt. Törvényhozásunk újabb intézke-

déseit (pl. a főrendiház reformja, a törvényhatóságok rendezésére, népfelkelés stb.) mind figyelembe vette s azokkal művét tökéletesbítette; a beosztásban pedig oly helyes változtatást tett, mely a könyvnek csak előnyére válik.

Mínthogy az előbbi kiadások nagy időközben jelenvén meg, némelykor szükségessé tették a tanítás közben való javítást: szívesen vesszük tudomásul, hogy a miniszterium ezután kevesebb példányban nyomatja az egyes kiadásokat, hogy egy-egy kiadás gyorsabb fogyása lehetővé tegye ezen könyvnek mindenkor az újabb átalakulásoknak megfelelő javítását.

Óhajtjuk, hogy a szerzőnek tanító képzők számára írt műve újabb javított kiadásban minél előbb megjelenjék.)*

Mint e téren legjobbat, melegen ajánljuk a czímben foglalt művet az illető tanárok szíves figyelmébe.

Felméri A.

IV.

Anschauungs-Psychologie, mit Anwendung auf die Erziehung für Lehrer- und Lehrerinnen-Seminarien. Von **E. Martig**, Seminar-Director auf Hofwyl. Bern. Schmidt, Franke & Co. 1888.

A lelkiélet jelenségeit a képzőintézetekbe belépő növendékek előtt felfoghatóvá tenni egyike a legnehezebb feladatoknak. Mert „ha nekik a lélektan elvont tudományos alakban nyújtatik, megtanulhatják ugyan könyv nélkül annak tételeit és formuláit, de nem élük be magukat a tárgyba. Ezen úton sem nem nyernek hajlamot lélektani tanulmányokra, sem nem képesítettnek eléggé a lélektannak a nevelésre való alkalmazására. A lélektan úgy tűnik fel előttük, mint egy a többi tudás- és életköröktől elkülönített tudomány, melynek célját fel nem ismerik.“

E nehézség kivántak segíteni a paedagogia legavatásabb mesterei: Dittes, Rüegg, Jahn stb. nálunk Emericzy. Ilyennemű kísérlet a czímbeli munka is. Szerző szerint — igen helyesen — „a lélektannak gyümölcsöző kezelése a képzőintézeti növendékek fejlettsége fokán csak úgy lehetséges, ha mindenhol észleletekből, tapasztalatokból, tényekből és példákból indulunk ki, és pedig a példák nemcsak az első megbeszéléshez szükségesek“ . . . „hanem azontúl a tanulmány számára is . . .“ Mínthogy szerzőnek a lélektan tanítására vonatkozó ezen felfogásában osztozom, s mínthogy azon véleményben vagyok, hogy e nehéz kérdés megoldása alig sikerült eddig valakinek jobban, mint a szóban levő munka írójának; azt hiszem nem végzek felesleges munkát a mű rövid ismertetésével.

A munka a bevezetésen kívül 5 részre oszlik: I. R. Érzet. II. R. A megismerés. III. R. Érzelem. IV. R. Az akarat. V. R. A lelki élet sajátosságai. A mint ebből látszik, szerző a szokásos beosztásokról nem igen tért el. Nem is ez az, a mi e munkát kiválóan figyelemre méltóvá teszi, mint inkább tárgyalási módja. Ugyan minden egyes lelki jelenség vagy functió tárgyalásánál következő beosztást követ: *A) Peldák és megbeszélés. B) Összefoglalás. C) Alkalmazása nevelésre.* A mi a

*) Már megjelent.

példákat illeti, ezeket szerző a mindennapi, különösen gyermeki életből, a történelemből, bibliából, irodalomból veszi. Felhasználja a költészetből vett példákat is, mert szerinte „a lélektanban nem történeti, hanem lélektani igazságnak kell lenni.“

A mi a mű irányát illeti, nem csatlakozik egyik vagy másik bölcsészeti iskolához, hanem felhasználta „a lélektani tudomány megállapított eredményeit;“ mert szerinte nem helyes „a kezdőt a vélemények harcába bevonni, miután rájuk nézve az önálló véleményalkotás még nem lehetséges.“ Mindamellett úgy látszik nagyon közel áll Herbart felfogásához. Az előzőkből látszik, hogy úttörő munka van előttünk, mely méltán vonja magára a paedagogusok figyelmét.

Kifogásolni lehetne talán azt, hogy munkáját a lélektan feladatával, a lelki életnek a megismerésre vonatkozó forrásaival, s a lélektan beosztásával kezdi; de én ezt nem úgy fogom fel, mintha a tanítást azzal kellene kezdeni. Ez szerintem inkább a tanítónak, mint a tanulónak szól, legalább egyelőre, — vagyis a tanuló számára csak akkor használható fel, midőn már az egész lélektant elvégezte. Az úgy is jobb lett volna, ha a könyv a tanítás rendjében lett volna meg írva. A könyv szerves egészének hiányára van — felfogásom szerint — az érzékekről és az ideg működésről szóló tan fel nem vétele, mint a melyet szerző az élettanból tudottnak tesz fel. Nézetem szerint az érzékek és idegek az élettanban egészen más vonatkozásban tárgyalandók, mint a lélektanban.

A mi a könyvnek használati módját illeti, a példák és megbeszélések alatt a növendék öngondolkodása ébresztendő és pedig úgy, hogy azokhoz lehetőleg maga is járuljon; az összefoglalás képezi a tulajdonképi tananyagot. A nevelésre való alkalmazás azon időre is halasztható, midőn a tanulónak — legalább a képzőintézeti életben (értem a gyakorlati iskolát) — már némi tapasztalata van. A tanítás folytonossága megszakad ugyan ezzel, de ezen lehet segíteni azzal, hogy ezen alkalmazás idejében legalább a lélektani igazságok összefoglalásai ismételtetnek. Hálás munka volna, ha valamely hívatott kartársunk hasonló művet alkotna magyar nyelven.

Somogyi Géza.

Jelentés új művekről.

Figyelmeztetés. A m. tud. Akadémia főtitkári hivatala 1890. okt. 31-e keltezéssel az Akadémiai Értesítő 1890. novemberi (11. sz.) füzetében egy felhívást tesz közzé; ebben felkéretnek azon hazai iskolák és intézetek, melyek az Akadémiai Értesítőt ingyen és bérmentve óhajtják, hogy ebbeli kívánságaikat 1890. decz. 15-ikéig, az illető intézet igazgatójától írt levélben az Akadémia főtitkári hivatalánál fejezzék ki.

Az Értesítő 669. lapján olvassuk, hogy a Könyvtári Bizottság f. é. június 16-án és szeptember 27-én tartott üléseinek határozataiból kifolyólag a következő javaslatot terjesztette az Igazgató Tanács és az Akadémia összes ülése elé: „Az összes hazai felső- és középiskolák, egyetemek, akademiák, gymnasiumok, reáliskolák, gazdasági és kereskedelmi akademiák, tanítóképző intézetek, az Akadémiai Értesítőt, ha a főtitkári hivatalnál ebbeli kívánatukat deczember

31-ig bejelentik, ingyen és bérmentve; az Almanachot, Értekezéseket az Osztályok és Bizottságok egyéb rendes kiadványait, megjelenésük után 3 hó elteltéig egy-egy példányban $\frac{1}{5}$ áron, vagy pedig mindezeket a Könyvkiadó Vállalat illetményével, évi tíz ftrnyi általány összegért; a külön alapok (Kazinczy-, Széchenyi-, Teleki-alap) költségén kiadott munkákat pedig fél áron rendelhetik meg a Főtítkári-hivatalnál.

A Könyvtári Bizottság e javaslatát az Igazgató Tanács 1890. október 19-én tartott igazgatósági ülésén jóváhagyta, s azt az összes ülés elé pártolólag fogja terjeszteni.

Örömmel vesszünk az eddigi mozzanatokról tudomást, s érdeklődve fogjuk figyelemmel kísérni a bennünket is oly közelről érdeklő ügy tovább fejlődését. Egyúttal figyelmeztetjük tanítóképző intézeteinket, hogy annak idején a szükséges lépéseket megtenni el ne mulasszák.

A IV. egyetemes tanítógyűlés „Napló“-ja. A IV. egyetemes tanítógyűlés rendező bizottsága szeptember hó végén bocsátotta ki az előfizetési felhívást a „Napló“-ra. Minden a tanügy iránt érdeklődőnek, tanítónak, tanfelügyelőnek, de különösen tanítóképző tanárnak felhívjuk figyelmét e műre, a mely nemcsak történelmi szempontból lesz kiválóan becses s a tanügygyel foglalkozóra nélkülözhetetlen, hanem előforduló tanügyi és közérdekű értekezéseknél fogva tanulságos olvasmányúl fog szolgálni úgy a tanügyi férfiaknak, mint minden művelt embernek. Meg fogjuk találni e műben mind ama kérdések fejtegetéseit, a melyek népoktatásunkat jelenleg mozgatják vagy érdeklik; tájékoztatni fog mindazon különböző nézetek felől, a melyek a népiskolai oktatásra, a néptanítók helyzetére, a tanfelügyeletre, a kisdedováásra, sőt, a mennyiben közgyűlésünk jegyzőkönyvéit is egész terjedelmében közölni fogja, a tanítóképzésre vonatkozólag is újabban felmerültek. Ajánljuk tanítóképző tanárainknak, a tanári és ifjúsági könyvtáraknak e műnek előfizetés útján való megszerzését; utóbbiaknak főleg azért, hogy az ifjúság a könyv lapozása közben lelkesedést mérítsen hivatásának magasabb nemzeti szempontból való teljesítéséhez.

Az előfizetési felhívásból közöljük tájékoztatásul a következőket:

„A gyűlés három napjáról felvett gyorsírói jegyzeteken kívül feltalálhatóak lesznek ebben a műben mindazon értekezések, melyeket hazánk kiválóbb tudósai akár a gyűlésen, akár a tanszerkiállítás helyiségeiben tartottak. A tanítóképző-intézeti tanárok, a kisdedávók, a leányneveléssel foglalkozó szakosztály, az Eötvös-alap és árvaház bizottságainak működéséről kimerítő képet fog nyújtani e „Napló“, valamint bővebben terjeszkedik majd ki a végrehajtó-bizottság 12 évi működésére is; a rendező-bizottság működése történetének szintén tekintélyes hely van fenntartva e „Napló“-ban. A gazdag tanszerkiállítás létrejöttének története is becses adalékot fog képezni az ilynemű kiállítások jövő rendezésének munkáihoz. A „Napló“-t tisztelt elnökünknek: Szathmáry György orsz. gyűl. képviselőnek arczképe fogja díszíteni s a gyűlésben résztvett tagok teljes névsora fogja bekezeszteni. E névsort azonban meg fogja előzni egy másik névsor, azon nemesszívű adakozóké, kik az egyet. gyűlés létrejöttét becses

adományaikkal elősegítették. Végre itt fogjuk közölni azt a munkálatot, melyet az egyet. gyűlésből kiküldött országos bizottság fog a hozott határozatok érvényesítése céljából elkészíteni s magasabb helyre felterjeszteni.

A gazdag tartalom mellett igyekezünk, hogy a mű az előfizetőknek rendkívül olcsó áron adassék, hogy így a szegényebb tanítók is megszerezhessék. E célból elhatároztuk, hogy e fontos, csaknem közoktatásügyi történeti forrásmű jellegével bíró s számításunk szerint mintegy 30 nagy 8°-alaku ivre terjedő műre, mely a f. é. vége felé „A IV. Egyetemes Tanítógyűlés Naplója” czimen jelenik meg, ezennel előfizetést nyitunk. A mű ára 1 frt 50 kr. (a IV. egyet. t. gyűlés tagjai a 2 frt tagsági díj fejében kapják); megrendelési határidő 1891. év november 10-ike.

Tisztelettel hívjuk fel ezek után hazánk mindazon néptanítóit és tanügybaráit, kik ezt a „Napló”-t birni óhajtják, sziveskedjenek az összeget Kurz Sámuel tanító urhoz, a bizottság pénztárosához (IV. ker. Deáktér 4. sz.) a fenn kitett ideig multhatatlanul beküldeni, mivel a mű meghatározott számú példányban fog csak nyomtatni s könyváruai uton egyáltalán kapható nem lesz. — Az előfizetők névsora a „Napló”-ban szintén fog közzé tétetni.

A Neveléstudomány Kézikönyve. Fél méri Lajos könyvének második kiadása is kezeink között van. A mű jeles tulajdonai mellett a leghatalmasabb argumentum az, hogy rövid negyedév alatt második kiadást ért; ezt az irodalmunkban ritka sikert különösen annak a szellemes és vonzó modornak köszönheti, a melylyel eltérőleg a legtöbb hasonmű műtől, a neveléstan egyes tételeit fejtegeti. Ismeretes lévén, hogy nálunk még a műveltebb osztályban is hiányzik a paedagogiai tudás, e mű már eddig is kiváló szolgáltatokat tett a neveléstudomány népszerűsítése körül. Hogy a könyv a szakemberre nézve is tanulságos és becses olvasmány, arról már megemlékeztünk. A fáradhatatlan tudós az újabb kiadás alkalmát felhasználta arra, hogy a művet tökéletesítse, a mennyiben azon több javítást eszközölt, s különösen a didaktikai, az olvasókönyvekre és az akaratfejlesztésre vonatkozó részét egészen átdolgozta. A mű hírnevét maga állapította meg, ezért ajánlatra nem szorul. Bolti ára 5 frt, szerzőnél a tanítók, úgy tudjuk, 4 frtért rendelhetik meg.

Népiskoláink gyorsabb fejlesztése. Ily cím alatt írt dr. Wekerle László, máramarosmegyei tanfelügyelő, egy terjedelmes, 290 lapra terjedő, figyelemre méltó művet, a melyben nézeteit a népiskoláknak nem csak külső adminisztratív és szervezeti ügyeire nézve mondja el, hanem kiterjeszkedik az iskolai belső életének, a tanítás berendezésének fejlesztésére is. A műnek részletesebb ismertetésére visszatérünk.

Az ABC-és könyvek történeti fejlődése. Ily című könyvről küldött be hozzánk előfizetési felhívást Bökenyi Dániel. A könyv a „Máramarosi Alt. Tanító-Egyesület” pályaversenyén elsőrangú pályadíjat nyert s alapos, a tárgyat teljesen kimerítő műnek ígérkezik, miről tanúskodik a könyv tartalomjegyzéke:

„Tájékozásul. Az írás föltalálása. Dévay Biró Mátyás „Orthographia Ungaricá“-ja. (Az első betűzető ábc; ábc-s káték írói; Székely, Bornemiszsza, Gálszécsi, Kereszturi, Comenius, a debreczeni ábc.) Betűzető módszerű ábc-és könyveink czimtára. Szőnyi Nagy István „Magyar Oskolá“-ja; (az első hangoztató módszerű ábc; Zákány, Warga, Indali; pataki ábc-k.) Az akadémia koszorúzott műve. Közeledés az írva-olvasatás rendszeréhez. Hangoztató módszerű ábc-és könyveink czimtára. Ábc-és könyveink mai állapota. *A)* Történelmi előzmények. *B)* Simon Antal vezérkönyve. *C)* Írva-olvasatató módszerű könyveink (Gönczy, Árvay, Bárány, Horkai, Komáromy és Gyertyánffy-féle.) *D)* Fali olvasó táblák. *E)* A különböző ábc-ék betűsora (táblázat.) *F)* Az írva-olvasatató módszerű ábc és olvasókönyveink czimtára. Újabb tanmódszerű ábc-és könyveink, előnye a régiek fölött. ÁBC-és könyveink nyelvtani eleme.“

A mű 9—10 ívre fog terjedni s még ez év folyamán elhagyja a sajtót. Előfizetési díj 1 frt, mely december hó 10-ig szerzőhöz Máramarosszigetre küldendő.

EGYESÜLETI ÉLET.

A miniszter levele egyesületünkhöz.

Gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter úr egyesületünk elnökségéhez a következő sorokat intézte:

„A tanítóképző-Intézeti-Tanárok Országos Egyesületének! Fogadják őszinte köszönetemet azon kitüntetésért, hogy engem az egyesület tiszteltbeli tagjává megválasztani sziveskedtek s legyenek meggyőződve, hogy a maguk elé tűzött nemes cél elérése, a tanítóképzés és népoktatás előmozdítása egyik legfőbb törekvésem leend. Budapesten, 1890 november 10-én. Gf. Csáky.“

Valamint a válaszmány nagy lelkesedéssel fogadta szeretett miniszterünk ezen kijelentését, úgy bizonyára egyesületünk tagjai között mindenütt általános örömet fog az kelteni. Hogy Ő Nagyméltósága jónak látta a megválasztatás feletti érzelmeinek nemcsak szó-, hanem írásbelileg is kifejezést adni, mi ebben többet látunk az egyszerű udvariasságnál. A mint a nagybecsű levél második mondatából is kitünik, nemzeti művelődésünknek haladása terén kiváló fontos szerepet tulajdonít a tanítóképzésnek s ennek fejlesztése körül egyesületünket lényeges tényező gyanánt ismeri el. Ezt a tanúságot vonhatjuk ki a nagybecsű levélből. Mint minden alkalomból, mikor miniszterünk hozzánk szólott, úgy a fenti sorokból és tehát bizodalmat és buzdítást meríthetünk egyesületi működésünkhöz. Az a kiváló kegy, hogy megválasztatását elfogadta, s őt soraink élén tisztelhetjük, arra ösztönözön, hogy lankadatlanul sőt megkettőztetett, erővel folytassuk a megkezdett munkát. Pályatársak! Törekedjünk megtartani ezentúl is vezérünk bizalmát, és szolgáljuk kitartóan azon magasztos eszmét, a melyet hazánk kulturális mozgalmaiban mi, tanítóképzők, képviselünk!

Meghívó.

A Tanítóképző Tanárok Országos Egyesületének választmánya f. é. december 15-én d. u. 6 órakor az Andrássy-úti állami tanítóképző-intézet helyiségében ülést tart. Az ülés tárgya lesz dr. Málnai Mihálynak követelkező című előadása: *Mily óraszámmal szerepeljenek osztályonként az egyes tantárgyak a tanítóképző intézetek tantervében?*

Ezen ülésen az egyesület rendes tagjainak részvétele nemcsak hogy kizárva nincs, hanem az ügy érdekében kívánatos, sőt szükséges is.

Az ülést a fővárosi tanítóképző tanárok összejövétele követeli az „István főherceg“ vendéglő külön helyiségében.

Budapesten, 1890 november 23-án.

Az elnökség.

Kérelem!

A jelen havi választmányi ülésen tett jelentésem szerint a múlt évi tagdíjak egy része s a jelen éveknek majdnem fele (mintegy 400 frt) nincs befizetve. A választmány határozata értelmében kérem azért a t. tagtársakat, hogy hátralékos díjaitak lehetőleg rövid idő alatt (az ugyanazon intézetben működők legcélszerűbben egy póstautalványon) hozzám beküldeni sziveskedjenek.

Az alapszabályok 15. §-a szerint „december 1-én túl a tagdíjhátralékok az illetők költségére posta útján hajtának be.“ Kérem az illető t. tagtársakat, hogy e rájuk nézve költséges s az egyesületi pénzügykezelést megnehezítő eljárást pontosságukkal megelőzni kegyeskedjenek.

Budapesten, 1890 nov. 20.

VI. ker., Aradi-utca 68.

Komáromy Lajos.
egyesületi pénztárnok.

Felhívás a Tekintetes Tanári Testületekhez!

A mint az alább közölt jegyzőkönyv mutatja, a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének választmánya f. hó 17-én tartott ülésén, a választmány ezen évi munkálkodásának tárgyát illetőleg abban állapodott meg, hogy ez évi működése a közgyűlés határozata értelmében főképen a tanítóképző tantervére, tantárgyainak tanítására vonatkozó legfőbb alapelvek megállapítására, tisztába hozására, részletes megvitatására fog irányulni, ezek által látván leginkább előkészíthetőnek a tanterv gyökeres átdolgozását s a részletes utasítások megszerkesztését.

Ezt illetőleg mindenekelőtt arra a kérdésre kíván megfelelni, hogy a tanítóképző minden egyestantárgya osztályonként hány órával legyen képviselve a képző tantervében.

A választmány szükségesnek látja, hogy tanítóképzésünknek ezen legegységesebb ügyére vonatkozó munkálatban az egyesület minden tagja

részt vegyen, tapasztalata, nézete érvényesüljön; mert csak az esetben, ha a munkából egyetlen testület, sőt egyetlen tag sem vonja ki magát, lehet oly becses anyagot összegyűjteni, a mely biztos alapot nyújt tantervünk részletes kiépítéséhez; mert csak úgy lesz meg munkánknak nem csak anyagi, hanem erkölcsi értéke is, ha ez az összesség tevékenységének eredménye, a tanítóképző tanárok közvéleménye gyanánt lesz tekinthető.

Igen kívánatos tehát, hogy e tárgyban az összes tanári testületek tanácskozmányokat tartsanak s véleményeiket a választmányal közöljék. Ezért teljes tisztelettel felkérjük a tekintetes Tanári Testületeket, hogy a nevezett kérdést oly módon, a mint a középponti választmány is eszközölni szándékozik, tanácskozás tárgyává tenni s javaslataikat a f. é. december hó 12-ig az egyesület titkári hivatalához (Budapest, Üllői-út 24) juttatni szíveskedjenek.

Kelt Budapesten 1890 november hó 18-án.

Péterfy Sándor
elnök.

Sztankó Béla
titkár.

A közgyűlés által kiküldött pénztár-vizsgáló bizottság jelentése.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Az egyesület pénztáráról szóló, s az egyesület megalakulásától mai napig terjedő kimutatást a közgyűlés megbízása folytán megvizsgálván s a számadások egyes tételeit az eredeti okiratokkal összehasonlítván, a pénztári kimutatást teljesen rendben levőnek találtuk. E jelentésünk tétele mellett egyszersmind indítványozzuk, hogy a közgyűlés *Zajzon* Dénes pénztárnok úrnak buzgó fáradozásaiért jegyzőkönyvileg köszönetet mondjon s részére a felmentvényt megadni kegyeskedjék. *)

Budapesten, 1890. augusztus 18-án.

Komáromy Lajos
a pénztárvizsg. biz. elnöke.

Falwégi Albert
vizsg. biz. tag.

Scherer Sándor
vizsg. biz. tag.

A nov. 17-én tartott választmányi ülés jegyzőkönyve.

Jelen vannak: Péterfy Sándor, mint elnök, Thuránszky Irén, Gyertyánffy István, Hollós Károly, Kiss Aron, Komáromy Lajos, Lederer Abrahám, Málnai Mihály, Nagy László, Radó Vilmos, Sebestyén Gyula választmányi tagok, Berta Ilona, Lubinszky Emilia, Szarvassy Margit, Zilahy Ilona egyesületi tagok, Sztankó Béla jegyző.

1. Elnök üdvözlővén a megjelent választmányi és egyesületi tagokat, az ülést megnyitottnak nyilvánítja.

*) A mult (VIII.) füzetünkben közölt közgyűlési jegyzőkönyvhöz pótléku adjuk e jelentést, a melyet a közgyűlés tudomásul vett, pénztárnoknak a felmentvényt megadta és az egyesület érdekében kifejtett tevékenységeért köszönetet mondott.

2. Olvastatik gr. Csáky Albin, vall.- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak az egyesület elnökségéhez intézett levele, melyben tiszteletbeli taggá történt megválasztásáért szíves köszönetet mond. Lelkes éljenzéssel fogadtatik.

3. Nagy László főtitkár jelenté, hogy az egyesület közgyűlésének határozataiból kifolyólag a nevezett gyűlés munkálatainak s kérvényeinek memorandumokban való feldolgozása folyamatban van, s az emlékiratok már a jövő hó elején felterjeszhetőek lesznek. — Tudomásul szolgál.

4. Komáromy Lajos, egy. pénztáros a pénztár állásáról a következő jelentést teszi: a múlt évi pénztári maradék 195 frt 28 kr; az ezen évi bevétel 34 frt, összes bevétel 229 frt 28 kr; a kiadások összege 136 frt 01 kr., s így a pénztári készlet 93 frt 27 krt teszen ki. Ezzel kapcsolatban jelenti, hogy a hátralékosok be nem fizetett tagsági díjainak összege az 1889. évről 44 frt, a folyó évről pedig 428 frt. A nagy összeget képező hátralékokat illetőleg a választmánynak felhatalmazását az alapszabályok alkalmazására nem kéri.

A választmány sajnálattal veszi tudomásul pénztárosnak a tagdíj-hátralékokra vonatkozó jelentését. A hátralékoknak posta útján való behajtását azonban ez idő szerint még nem tartja kívánatosnak; határozatilag kimondatik azonban, hogy a választmánynak vidéki tagjai ezirányú közreműködésre az elnökség által sürgősen felkérendők.

5. Elnök felkéri a választmányt, hogy ez évi működésének tárgyát állapítsa meg. A választmány programját illetőleg hosszas és élénk eszmecsere indult meg Péterfy, Gyertyánffy, Radó, Lederer, Málnai, Sebestyén, Nagy L. felszólalásai után a következőkben történt megállapodás: a választmánynak ez évi működése különösebben oda fog irányulni, hogy a közgyűlés által hozott határozatok alapján a tanítóképzők tantárgyainak beosztását és tanítását illetőleg az elveket és módokat részletesen egybeállítsa s ez által egyfelől előkészítse a terv-reviziót, másfelől hasznos adalékokat gyűjtsön a tantervhez adandó részletes utasításokhoz is.

Ezt illetőleg mindenekelőtt annak tisztába hozatalát látja feltétlenül szükségesnek, hogy a képző tantárgyai hány órával legyenek képviselve osztályonként a tanítóképző tantervében. Ezen kérdés tárgyalása leendő a következő vál. ülés feladata, melynek kivitelére nézve határozatott: *a)* hogy kiinduló pontul a közgyűlésnek ide vonatkozó megállapodásai veendő; *b)* felkérendők a az egyesület kötelékébe tartozó tanártestületek, hogy az óra-számok megállapítására vonatkozó fenti tételt a maguk körében tegyék tanácskozmány tárgyává s megállapodásaikat decz. 12-ig terjeszszék be az egyesület titkárához; *c)* az ezen tárgyban tartandó ülésen a választmány oly módon lesz kiegészítendő, hogy a képző összes tantárgyainak legyen képviselője, szószólója, a mire nézve további teendőkkel a választmány az elnökséget bizza meg; *d)* a választmány megbizza az elnökséget, hogy a nevezetesebb külföldi (különösen németországi) képzők értesítői s az oda vonatkozó tantervek megszerezteszenek; *e)* végül megbizza Dr. Málnai Mihály, választmányi tagot,

hogy az *a)*, *b)* és *d)* pontban említett adalékok alapján az óráknak tantárgyak szerint való elosztását állítsa egybe, s azt a legközelebbi választmányi ülésen — a további tanácskozások alapjául — terjeszse elő.

6. A választmány, tekintettel azon körülményre, hogy különösen a felekezeti tanítóképzők tanárainak még mindig csak kisebb részét képezik azok, kik az egyesületnek tagjai, felkérendőnek találja a tanítóképzők igazgatóságait, hogy ezt illetőleg saját hatáskörükben kifejtendő buzgalmukkal az egyesületbe való belépésre a vezetésük alatt álló képző tanárai közül mentül többeket megnyerni szíveskedjenek.

7. Az elnök köszönetet mond Zirzen Janka igazgatónőnek a VI. ker. tanítóképző tanácstermének átengedéseért.

Tisztelgés a kultuszminiszteriumban

Éppen a múlt évi emlékezetes és egyesületi életünkben nevezetes mozzanatot képező évi nagy választmányi ülés évfordulója alkalmával, november 2-án nyújtotta át egyesületünk nagymélt. gr. Csáky Albin miniszter úrnak, mélt. Berzeviczy Albert államtitkár és Szathmáry György miniszteri tanácsos uraknak a tiszteletbeli tagsági okleveleket. A küldöttségben a következő tagok vettek részt: Bertha Ilona, Csepreghy Endre (Gyórból), Gyertyánffy István, Jurassy Berta (Pozsonyból), Karkis István, dr. Kiss Aron, Kozocsa Tivadar, Léderer Abraham, dr. Málnai Mihály, Nagy László, Péterfy Sándor, Szántó Edéné (Szabadkáról), Thuránszky Irén, Zirzen Janka és Uhr Józsa (Pozsonyból).

A valóban szép számú küldöttség először miniszter úr ó nagyméltóságánál tisztelgett, hol igen kegyes fogadtatásban részesült.

Egyesületünk elnöke, Péterfy Sándor üdvözölte ő nagyméltóságát és szép beszédben kifejtette, hogy az egyesület akkor, midőn a közoktatásügy vezérét tiszteletbeli tagjai közé választotta, nem a kegyet kereste, mert az elismerést és jó indulatot más uton, a munka által törekedett eddig és fog törekedni ezután is kiérdemelni. De mély hálájának és belső ragaszkodásának igyekezett jelét adni azokért a jókért, melyekben a miniszter úr a tanítóképzés ügyét, a tanítóképző tanárokat és egyesületet részeltette. Végül kérte e miniszter urat, méltóztassék megválasztását kegyesen elfogadni. Gr. Csáky Albin az üdvöző szavakra körülbelül következőleg válaszolt: „Nemcsak elfogadom, hanem örömmel és köszönettel veszem az egyesület tiszteletbeli tagjává történt megválasztásomat. E tényben biztosítékát látom annak, hogy azon irányt és módot, a mely szerint a tanítóképzés ügyét tovább fejleszteni szándékom, helyesnek találják és eljárásomban támogatni fognak. Igérem önöknek, hogy valamint eddig, úgy ezentúl is figyelemmel kísérem és támogatni fogom egyesületi munkásságukat és czélszerűnek talált határozataikat a tanügy érdekében érvényesíteni fogom. A kormány működésének sikerét előmozdítja az, ha az ügy fejlesztésére hivatott tényezőkkel karöltve haladhat.“

Berzeviczy Albert államtitkár úr az elnök üdvöző szavaira következőleg válaszolt: „Köszönöm a megválasztásomban nyilvánuló

megtisztelő bizalmat. Örömmel elfogadom azt, és határozottan ígérem, hogy mint egyesületi tag az egyesületet céljaiban, működésében támogatni fogom.“

Ezután a küldöttség Szathmáry György min. tanácsoshoz, az egyesület lelkes támogatójához vonult. Péterfy Sándor meleg hangú üdvözlő beszédéből kiemeljük a következőket: „Midőn a múlt év április havában az újonnan megalakult egyesület küldöttsége a kultuszminisztériumba felvonult, hogy magát bemutassa, ugyanakkor egy férfiút láttunk távozni az épületből. Ez méltóságod volt, a ki mindenkor melegen érzett a tanítóképző tanárok ügyei iránt s ez alkalommal is nemes buzgósággal törekedett az egyesület kedvező fogadtatásának útját egyengetni. Ez a tény maga mély hálára kötelez bennünket, de nagy érdemei vannak Méltóságodnak abban is, hogy az áll. tanítóképző tanároknak fizetés javítására célzó törekvései kedvező révpartra jutottak.“ Végre kéri a tanácsos urat, fogadja kegyesen tiszteletbeli taggá történt megválasztatását. Szathmáry György szívélyesen köszönte meg az egyesületnek iránta mutatott bizalmát, a melyet sokra becsül. Kijelentette, hogy szívesen fogja támogatni az egyesületnek működését, mert nagyon fontos az ügy, a melyet képvisel. A tanítóképzés egyik leglényegesebb tényezője népoktatásunk felvirágzásának, mert „a milyen a tanítóképző intézet, olyan a néptanító, s a milyen a néptanító, olyan a népiskolai oktatás eredménye.“ Végre kívánja, hogy maradjon fenn továbbra is a közötté és a tanítóképző tanárok közötti barátságos viszony. Végül Léva y Ferencz osztály tanácsos úrnál tiszteletgett az egyesület küldöttsége, a mely itt is kedvező fogadtatásban részesült. Az egyesületnek szép jövőt remél, mert szükségesnek tartja, hogy fokozottabb eredmény elérése céljából a tanítóképző tanárok között erőteljes közszellem és egységes működés fejlődjék ki.

A küldöttség a tapasztalt kegyes fogadtatások miatt emelkedett hangulatban s abban a reményben oszlott szét, hogy a nemes ügy érdekében kifejtendő munkássága a magas helyen is kellő méltánylásban és támogatásban fog részesülni.

N. L.

OKIRATTÁR.

A tanítóképző-intézeti rajzoktatás reformja.

(Folytatás és vége.)

Ezután a bizottság tárgyalás alá vette azt a tanterv-javaslatot, melyet Suppan Vilmos bizottsági tag a francia, német és ausztria tanterveknek és a képezdei rajzoktatás terén mutatkozó reformtörekvések figyelembe vételével dolgozott ki. A tanítási időre nézve tett javaslatok kivételével a bizottság általánosan hozzájárult ama javaslathoz. Miután azonban nevezett bizottsági tag maga is abban a nézetben van, hogy a képezdei rajzoktatásnak helyes mederbe tereléséhez a tanterven kívül részletes atasítások és — lehetőleg itthon készült — minták sorozatai szükségesek, annál fogva a bizottság az ide mellékelt javaslatot egyelőre csak a követelményeket részletező és a további munkálatoknak alapjául szolgáló dolgozatnak kívánja tekinteni.

Szükségesnek tartja a bizottság, hogy a jelenleg fennálló tantervek módosítása előtt első sorban a fal- és testmintáknak egy-egy mintaszerű sorozata állítassék össze, mire nézve az előmunkálatok Várdy Szilárd tanár által már megvannak téve.

Ezen mintasorozatoknak és a budapesti állami tanítóképző intézetben készülő gipsz- és papírminták felhasználásával a bizottság elfogja készíttetni a végleges tantervjavaslatot és a részletes módszeres utasításokat.

Mindazonáltal a bizottság kívánatosnak tartja, hogy a rajzra fordított heti óraszám a képző intézetekben már a jövő tanév elejével felemeltessék.

Tantervjavaslat.

A) Rajzolás. Cél. Az izlés és kézügyességnek oly fokú fejlesztése és tökéletesítése és oly mérvű módszeres kiképzés, hogy a képezendei növendék mint tanító képes legyen a népiskolában a rajzot sikerrel tanítani, azonkívül a népiszkolai oktatás más tantárgyainak (Földrajz, természetrajz, természettan, mértan) tanításánál szükséges magyarázó ábrákat az iskolai táblára tisztán és biztosan felrajzolni.

I. osztály. Hetenként 2 óra. *a)* Szabadkézi rajzolásból a síkékítmény elemei és egyszerűbb síkékítmények. Gyakorlatok az iskolai táblán való rajzolásban. — *b)* Mértani rajzolásból a legfontosabb síkidomok szerkesztése. Mértani síkékítmények.

II. osztály. Hetenként 2 óra. *a)* Szabadkézi rajzolásból a múlt évi tananyag folytatásaként síkékítmények rajzolása; főképpen azonban szemléleti látszattan, azaz geometriai testek és ezek csoportjainak pusztán szemlélet alapján szabad kézzel való rajzolása, különös tekintettel a helyes árnyékolásra. *b)* Mértani rajzolásból mértani síkékítmények; polichrom síkékítmények; a szintan elemei (fő-, mellék-, törtszínek, szinharmonia stb.)

III. osztály. Hetenként 2 óra. *a)* Szabadkézi rajzolásból mintaszerű domború ékítmények és edények. Polichrom síkékítmények. *b)* Mértani rajzolásból geometriai testek és egyszerű tárgyaknak rajzolása alap-, álló- és oldalrajzban tömörminták után méreteekkel. A vetítéstan alapfogalmainak szemléltető magyarázata. Épületrészek és más műszaki rajzoknak, területek térképeinek másolása a konvencionális ábrázolásmódok elsajátítása végett. Tanítónőképezdekben ezen osztályban a mértani rajzolás helyett a polichrom ékítmények rajzolása nagyobb mértékben gyakorlandó, különös tekintettel a női kézimunkára.

IV. osztály. Hetenként 2 óra. Előkészítés a népiskolai rajztanításra.

A rajzoktatásnak megfigyelése és gyakorlása a gyakorló iskolában. E mellett a népiskolai rajzi tananyag módszeres feldolgozása; a tanuló kéz- és testtartása; rajztermek berendezése; a rajz- és vezérlőkönyvek; rajzanyagok. — Az iskolai táblán való rajzolás erélyes gyakorlása. Utmutatás a népiskolai rajzoktatáshoz szükséges nagy falitáblák készítésére; néhány ily falitábla készítése.

B) Szépirás. Cél. Tiszta és tetszetős kézírás elsajátítása; gyakorlottság a krétával iskolai táblán való írásban. A szépirás tanítására való módszeres kiképzés.

I. osztály. Hetenként 1 óra. A magyar és német írásbetű alakjai genetikus sorrendjükben és összeköttetéseiben, különös figyelemmel az ABC-és könyvekben használt írásalakokra. Rond- és fraktur írás egyszerű alakjai. írás krétával az iskolai táblán. A szépirás tanításánál használható minták, vezérlőkönyvek; az íróanyagok.

A különféle írásnemek gyakorlása havi házi feladatok által az egész tanfolyamon át folytatóandó, s ennek ellenőrzése tekintetében a II.—IV. osztályra nézve

az igazgatónak kell intézkednie. A táblán való írásra a növendékeknek az egész tanfolyam ideje alatt kell alkalmat adni. Azonkívül a tanári testület minden tagjának kötelessége az írásnál a növendékeket rendességre, tisztaságra és tetszetőségre szorítani és szoktatni.

VEGYESEK.

Disterweeg emléke. Október 29-én múlt száz esztendeje, hogy Disterweg, a németek lánglelkű paedagogusa, „a tanítók tanítója, az újabbkori „praeceptor Germaniae“, a vesztfaliai kis városban, Siegenben, a napvilágot először megpillantotta. Nagy szellemek tulajdonsága, hogy fényük hazájuk határán túl lövelli sugarait és világot gyújt más népek lelkében is. Hazánkban is nemesak egyes paedagogusok gyakorlati pályáján, irodalmi működésén, hanem egész népökztásunk fejlődésén meglátszik Disterweeg szellemének kihatása. Természetes volt tehát, hogy születésének száz éves fordulója alkalmával több helyen élénk mozgalom keletkezett a jelen század ezen kimagasló alakja emlékének megünneplésére. A nagy férfiúhoz legméltóbban ülte meg az emlékünnepet a „Budai Tanítótestület“, a melynek október 29-én tartott közgyűlésén dr. Gööz József, Schwetz Vilmos és Hortobágyi Antal értekeztek emelkedett hangon és tartalmasan Disterweegről. Ünnepet ült még a „Délmagyarországi Tanítóegyesület“ és a „Soproni általános tanítóegyesület“ is. Tanítóképző intézeteink közül a losonci és iglói emlékeztek meg róla. Mi a helyett, hogy néhány általánosságban tartott szót mondanánk, úgy véljünk az ő emlékét méltóbban feleleveníteni, ha az ő szellemi hagyományaiból néhány gyöngyöt felszínre hozunk. A Mörsben kibocsájtott híres nyilatkozatából, a melyben nézeteit a tanítóképzésről nyilvánossá tette, emeljük ki a „Prot. Népiskolai Közlöny“-ből (1866) a következőket: „A hol az iskolaügy lesülyedt, a tanítók által sülyedt le, a hol felemelkedett, a tanítók által emelkedett fel. Más út nincs. Azért lehetőleg magas és alapos szellemi képzés főfeladata a tanítóképző intézeteknek. Szellemileg felébredt, gondolkozó, önálló, mindent megpróbáló, megvizsgáló, érett emberek — csak ilyenek méltók a tanítói hivatalra. Előbe és utánmondás, az előadott igazságok feltétlen elfogadása stb. által nincs önálló, szellemileg felébredt és felvilágosodott ember.“ „Mit akartam s mit akarok? A fiatal emberekben élénk igyekezetet, vallásos erkölcsi érzelmeket, alapelveket kelteni, őket hivatásuk és a gyermekek iránti szeretettel megtölteni, a nép erejének dagasztó kovászává — értelmesekké tenni, szóval: akartam Pestalozzi szellemében működni, akartam a növendékekben életet kelteni, meggyőződve lévén, hogy csak a bennök felkeltett élet fog miveltséget előidézni. Óh! de keveset értenek azok az oktatásból, kik ezt vélik, hogy a mit megtanultak, elegendő arra, hogy másokat tudjanak oktatás által képezni. Igenis elég az átadásra, s a tanulmányok tömegének egyik asinusról a másik asinusra való le- és felpakolására, — de miveltség? Értének csak, mi a természet és fejlődés; ismernék csak az élénk érzelmeket; a helyett, hogy tudósok volnának, csak testtel lélekkel emberek, felruházva élénk ösztönökkel és törekvésekkel: bizonyosan maguk megvetnék haszontalan portékájukat, lélekgyilkoló nyegle munkájukat. Életet csak élet kelthet; csak a hol élet van, ott lehet a tudás elő; csak elő tudás keltheti a gondolkozó erőt életre. A képző növendékek azzal boldogúlnak jobban az életben, a mi bennök a tanórák mellett és azokon kívül felkeltetett; ezzel munkálja meg a földet egy oly nemesen alakult s életet lehető képző intézeti élet, hol több is történik, mint a pusztá tanítás. Ezt

tenni volt az én törekvésem.“ Majd egy másik iratában így nyilatkozik a képző tanárok köteletségéről: „Kötelessége minden tanárnak, kötelességük a tanítóképző tanároknak és igazgatóknak a tanítói viszonyokat emelni, magunkat a legbensőbb öntudatban tanítóknak érezni.“ „Egy tanítóképző igazgatónak legközelebbi és első barátai az iskolatanítók, szívét ezeknek kell szentelni s nem csinált elvek, kigondolt maximák és életelvek által, hanem azon értelemben, mely a mennyei tanítóknak ezen fejedelmi szavaiban rejlik: nem tehetek másként.“

Személyi hírek. — A mit még eddig nem volt alkalmunk megtehetni, most jelentjük tisztelt olvasóinknak, hogy *Szathmáry Györgyöt* Ő Felsége, a király, korongedély és a miniszteri tanácsosi cím és jelleg díjmentes adományozása mellett osztálytanácsossá nevezte ki a kultuszminisztériumba. Nem lévén e számban elég bő terünk az ő érdemekben gazdag élete folyását és a közélet terén kifejtett áldásos tevékenységét ismertetni, jelenleg csak egyszerűen annak kijelentésére szorítkozunk, hogy nemcsak megnyugvással, hanem kitörő lelkesedéssel fogadjuk Szathmáry Györgynek a népoktatás élére való állítását. Eme örömerzelem elfog bennünket egyrészt azért, mert Szathmáry Gy. teljes mértékben méltányolja a népoktatás ügy nagy fontosságát és annak hazafias irányban való fejlesztése körül szép érdemei vannak; másrészt, mert a tanítóképző tanárokat benső ragaszkodás, mély tisztelet és hála fűzi személyéhez. Ő mindig melegen pártolta a tanítóképző tanárok jóra irányuló törekvéseit; a fizetésfelemelés érdekében befolyásának súlyát lelkesedésének ismeretes hevével vetette latba; egyesületté alakulásunk alkalmával az illetékes körököt törekedett kedvezően informálni a viszonyok pártatlan ismertetése által; utóbb a gyakorló iskolai tanítók jogos igényeit is melegen felkarolta; lapunkat nagyjelentőségű cikkeivel többször felkereste. Kiváló érdemeiért közgyűlésünk sietett őt tiszteletbeli tagjává választani. Sokat várunk az ő tetterejétől és buzgóságától és hazafias lelkesedéssel kívánjuk, hogy sikerüljön neki amaz épület megalkotásán tetemes munkát végeznie, a melynek falára ő ezt írta fel: e g y s z e g e s n e m z e t.

Samu Józsefet, a csáktornyai állami tanítóképző intézet igazgatóját, a vall. és közoktatási miniszter tekintettel korára és egészségi állapotára saját kérelmére nyugdíjazta, s ez alkalommal hozzá a következő levelet intézte: „Midőn Tekintetesség a tanügy terén 37, a tanítóképzés terén 26 éven át kifejtett odaadó és sikerdús működés után saját kérelmére nyugalomba vonul, hosszu pályáján szerzett bokros érdemei által indítatva, Tekintetességednek buzgó fáradozásaiért és az elért szép eredményekért őszinte elismerésemet nyilvánítom. Óhajtom és kívánom, hogy a jól kiérdemelt nyugalmat sokáig élvezze, és hogy az Ön példája, főleg pedig a gazdasági és kertészeti oktatásnak a tanítóképzéssel való gyakorlati összeforrasztása tekintetében elért szép sikerei buzdítólag hassanak és mentől több követőre találjanak.“ Samu József azon régi gárdából való, a kiket a hivatásszeretet vitt a tanítói pályára, s a kik fáradságot nem kimélve mindent elkövettek, hogy hatáskörükön belől a népoktatásügy javát előmozdítsák. Mint tanító kezdte meg pályáját s bárhol megfordult, mindenütt tudott teremteni és áldásos működést kifejteni. Később, mint tanítóképző intézeti igazgató, Pélegyházán Baján, Csáktornyan működött és nagy szakértelemmel, ritka türelemmel és szívének egész jóságával törekedett a növendék tanítókat a tanítás művészetébe vezetni. Kiváló érdeme van a csáktornyai tanítóképző intézetnek új épülettel való ellátásában. Szeptember 25-én vált meg hivatalától, a mely alkalommal Margitay József emelkedett hangú és mély érzéstől áthatott beszéde után érzékeny búcsút vett a tanári testülettől és az ifjúságtól. Nyugalmának napjait Zentán fogja tölteni családja körében.

Margitay József csáktornyai állami tanítóképző tanárt a vall. és közokt. miniszter Samu József helyébe ezen intézet igazgatójává nevezte ki. Szerencsés választásnak kell tartani, hogy a miniszter Margitay Józsefet tette ezen intézet élére, a melynek határszéli helyzeténél fogva igen fontos hivatása van magyar nemzeti szempontból. Margitay J. tehetségénél, erélyénél, nagy tevékenységénél fogva alkalmas arra, hogy a csáktornyai tanítóképzőt paedagogiailag magas fokra emelje és fontos nemzeti missziójának teljes betöltésére is képesítse. Biztosítékot nyújt erre egyrészt jeles szakképzettsége, a melynek lapunkban is többször adta jelét élénken és alapos tájékozottsággal írt cikkei által, másrészt az, hogy eddig is, mint a „Muraköz“ szerkesztője, lelkes bajnoka volt azon a vidéken a magyar nyelv és érzület terjesztésének. Szívünkben üdvözljük előléptetése alkalmával!

Thuránszky Irén, a budapesti VI. ker. áll. felsőbb leányiskola tanítónőjét, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a II. ker. tanítóképző intézethez az eltávozott Dusóczky Károlyné helyébe kinevezte igazgatónak. A miniszter választása ez alkalommal egy minden tekintetben művelt nőt ért, a kiben az alapos szakértelem finom paedagogiai érzékkel van párosulva. A budai állami tanítóképző intézet benne alkotni vágyó és tudó, kötelességét buzgón teljesítő igazgatót nyert. Róla a Nemzeti Nőnevelés többek között következőleg nyilatkozik: „... Mindez remélünk engedi, hogy e szép állásban, a melyet betölteni hivatva van, kifejtve jeles tehetségeit, ép oly sikerrel fog munkálkodni hazai tanítóképzésünk javára, mint a mily kiváló sikerrel töltötte be eddig tanítónői állását.“ Thuránszky Irén eddigi pályáján irodalmi munkásságot is fejtett ki, a mennyiben a „Nemz. Nőnevelés“-nek rendes munkatársa és szerzője egy a tanítóképző intézetek számára írt jeles „Gazdaságtan“-nak. Örömmel hozzájárulunk a Nemzeti Nőnevelés szerkesztőjének kartársi szeretettől sugalt üdvözlő szavaihoz!

Gömöry Oszkár osztálytanácsost a király Ö Felsege miniszteri tanácsossá nevezte ki. Örvendünk, hogy a kultuszminisztérium e kiváló szorgalmú hivatalnok a jól megérdemelt előléptetésben részesült. *Kakujay Károly*, temesvármegyei segédtanfelügyelő, Fogaras vármegye tanfelügyelőjévé; *dr. Tergina Gyula*, budapesti V. ker. állami főreáliskolai tanár, Csongrád vármegye tanfelügyelőjévé nevezettek ki; *Szabó Géza*, hontvármegyei tanfelügyelő, és *dr. Wekerle László*, máramarosmegyei tanfelügyelők pedig jelen állásukban végleg megerősítették. — *Suppán Vilmos*, országos tanítói árvaházatyát, a kultuszminiszter ezen állásától saját kérésére felmentvén, neki és nejének az árvák felett több éven át tanúsított ügybuzgó felügyeleteért, elismerését nyilvánította. Helyébe az árvaházegyesület bizalma következtében, *Rohn József*, a budai paedagogium derék tanára, az árvaházegyesület buzgó pénztárosa lépett. *Szóvathy Lajos*, losonci tanítóképző igazgató, a Losoncon levő elemi népiskolák részére ideiglenes miniszteri iskolalátogatóvá neveztetett ki. A kultuszminiszter *Lubinszky Emiliát*, a nagyszabeni polg. iskolatanítónőjét a budapesti II. ker. áll. tanítóképző intézethez bennlakó segédtanítónővé, *Pilder Irmát* pedig, budapesti II. ker. áll. tanítóképző int. segédtanítónőt, a nagyszabeni áll. polg. leányiskolához rendes tanítónővé nevezte ki; *Földes Izabella* felsőbb leányiskolai tanítónői tanfolyamot végzett tanítónőt, valamint *Szarvasy Margit* kecskeméti polg. leányiskolai tanítónőt, a budapesti áll. nevelőképző intézethez előbbi segéd, utóbbi rendes tanítókné nevezte ki. — *Biró Gyula*, zilahi áll. tanítóképző segédtanár a kolozsvári áll. tanítóképző intézethez rendes tanárrá neveztetett ki. — *Beér Ferenc*, znióváraljai áll. tanítóképző zenetanár Csáktornyára helyeztetett át, mivel az ottani

igazgató (volt zenetanár), Margitay József, a paedagogiai tárgyak tanításával bízott meg.

Képzőintézeti hírek, — A soproni ág. ev. tanítóképzőintézet gyakorló iskolája ez ideig bérházban volt elhelyezve, az egyházkerület az augusztusban Bonyhádon tartott közgyűlésén ezen az által óhajtott segíteni, hogy gyakorló iskolai építési tőkét létesített. Ugyanezen alkalommal elhatározta az egyházkerületi közgyűlés, hogy a soproni tanítóképző intézeti tanároknak öt évenként 50—50 frt korpótlékot ad és pedig az eddig szolgálatban töltött évekre visszamenőleg. Elfogadtatott továbbá a Kapi Gyula által készített tanítóképzőintézeti tervezet, a melyet már ismertettünk lapunkban (VI. füzet) s a melyben a többi között az is van, hogy tanítói képesítő vizsgálatra csak az bocsáttassék, a ki a négy évfolyamról már vizsgálatot tett, továbbá, hogy tanítóképző tanáruul csak az alkalmaztassék, a kinek tanítóképzőintézeti, vagy középiskolai tanári oklevele van. Örvendetes dolog, hogy a dunántúli egyházkerület atyai szeretettel tehetsége szerint gondoskodik tanítóképzőjének fejlesztéséről, a mely „veteményes kertjé”-hez a leendő kertészeket szolgáltatja és nem feledkezik meg tanárai anyagi helyzetének javításáról sem. Mily visszatetsző színben tűnik fel e mellett a dunántúli ev. ref. egyházkerület cselekedete, a mely augusztusban Székesfehérvárott közgyűlést tartván, a pápai ev. ref. tanítóképző intézetet hirtelen felosztotta és a tanárok egy részét szélnek eresztette. Még visszatérünk ez ügyre.

A budai állami polgári isk. tanítóképző-intézet újja szervezése tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter szeptember elején felhívta az országos közoktatásügyi tanácsot javaslatételre. A tanács e célból albizottságot küldött ki, a mely javaslatait már a plénum elé terjesztette. Mivel a tanítóképző intézeti tanárok képzése appendix-e a polgári isk. tanítóképző intézetnek, azért minket közléről érdekel az ügy. Az albizottság tárgyalásainak alapjául a budai paedagogium tanári testületének a miniszteriumhoz felterjesztett elaboratuma szolgált. A reform mozgalomnak indító okai részint a budai elemi és polgári tanítóképző intézeti oktatásban tapasztalt hiányok, részint az voltak, hogy szükségessé vált a polgári iskoláknak gyakorlatibb irányban újja szervezése, illetőleg kereskedelmi, ipari, mezőgazdasági és erdészeti szaktanfolyamokkal való kibővítése. Ez maga után vonja a polgári isk. tanítóképző intézet átalakítását is. Az albizottság elfogadta a tanári testület azon javaslatát, hogy a természet tudományi mennyiség-taniszak csoport ketté választassék egy vegytan-, gazdaságtani és egy mennyiség-tan-természettani csoportra. Szükségessé tette azt az, hogy a jelöltek jobban kiképezthessenek az egyes szakokban, s a mit elsajátítanak, ne legyen csak „könyvtudomány”; ezzel a jelöltek túlterhelésének is eleje lesz véve; a legfőbb szempont pedig az, hogy a leendő tanítók a kibővített polgári iskolákban is képesek legyenek a kívánalmaknak megfelelőleg tanítani. Másik nevezetes határozat a német nyelv tanítására vonatkozik. Ugyanis a mai szervezet mellett nem lehetett a nyelvet a növendékekkel annyira elsajátíttatni, hogy azt a polgári iskolákban különösen a velük kapcsolatos szaktanfolyamokon kellőképpen előadhatták volna. Az albizottság elfogadta a tanári testület azon javaslatát, hogy külön egy magasabb tanfolyam állíttassék fel a német nyelv számára. Ezen tanfolyamba csak azok vétetnének fel, a kik már eleve tudnak németül. E tanfolyam feladata volna az irodalmi és tudományos nyelvnek szóban és írásban való tökéletes elsajátítása, a német nyelv elméletében és irodalmában való alapos tájékoztatás. Az albizottságnak harmadik határozata az intézet szervezetében gyökeres újítást javasol.

Ugyanis mivel az intézet mai szervezetében nem képes kielégíteni azon fokozott igényeket, a melyek a polgári iskoláknak szaktanfolyamokkal való kibővítésével járnak, a bizottság azt javasolja, hogy a polgári iskolai tanítóképző intézet az elemitől teljesen elkülöníttessék, a polgári gyakorló iskola pedig szaktanfolyamokkal láttassék el. Voltak még igen üdvös határozatok arra nézve, hogy a rajztanító-jelölteknek az aesthetikában és bizonyos fokig a matematikában is nyujtsanak kiképeztetést; továbbá, hogy az egyes szakcsoportbeliek a magyar nyelvnek magasfokú bírására, szóban és írásban képesíttessenek. — Ezek voltak a határozatok. Csak örömmel veszünk tudomást a budai paedagogium és a közoktatásügyi tanács albizottságának életre való javaslatairól. Ha ezek megvalósulnak, lényegesen fogják emelni a polgári iskolai tanítóképzés színvonalát, a mi jobbá, alaposabbá, czélszerűbbé fogja tenni a polgári iskolai oktatást. A viszonyok már nagyon megérték a javításra, azért hisszük, hogy a tanügyi kormány a reformokat gyorsan és gyökeresen keresztül fogja vinni különösen az elemi és polgári tanítóképző teljes szétválasztását, a tanárok jobb javadalmazását és óraszámainak leszállítását. Mert e három utolsó körülményben van a bajok gyökere s addig kell hatolni, illetőleg azon kell kezdődni a gyógyításnak. Csupán a tanzakok szétválasztása és kibővítése lényegesen fogná növelni az egyes szaktanárok teendőit s még elviselhetetlenebbé tenni a jelen helyzetet. Reméljük, hogy a tervezett reformok következménye az lesz, hogy a képző intézeti tanárképzés ügye is rendeztetni fog, és meg fogják látni leendő tanáraink — az egyetem falait is.

A képző intézeti rajztanítás reformjára vonatkozó javaslatait a közoktatási tanács albizottságának lapunk VII. és jelen füzetének okirattárában közöltük. E javaslatból az tűnik ki, hogy a közoktatásügyi tanács a képzőintézeti rajzminták készítésével Várdy Szilárdot bizta meg, a ki — bizonyára azt hiszed tisztelt olvasó — képző intézeti rajztanárainak egyike, dehogya! mintarajziskolai tanár. Tartózkodunk e themának fejtegetésétől, csak bizunk a kormány tapintatában, hogy a csorbát ki fogja köszörülni.

A rom. kath. tanítók közgyűlését előkészítő bizottság a napokban tartott ülésén kitűzte a jövő évben tartandó közgyűlés tételeit. Ezek között van a tanítóképzés is és pedig, a mint a „Népnevelő“-ben olvassuk, a tanítóképzésnek ugyanazon ügyeit fogják tárgyalni, a melyek a mi közgyűlésünkön is előfordultak. Ideje is már, hogy a felekezetek körében mozgalom induljon meg a tanítóképzés viszonyainak javítása érdekében.

Az ev. ref. tanítók országos egyesületének középponti bizottsága deczember 10-én d. e. 9 órakor Budapesten az ev. ref. főgymnásium dísztermében gyűlést tart, a mely alkalommal megalakult.

Egy nő a nőnevelésről. *Vercs Pálné*, az Orsz. Nőképző Egyesület elnöke, az ország egyik legnagyobb nőnevelő intézetének megteremtője, a ki a női oktatás terén úttörő munkát végzett s megragad minden alkalmat a nőnevelés érdekében lelkesíteni s a társadalmat élénkebb tevékenységre buzdítani, újabban figyelemre méltó levelet írt a nógrádmegyei tanítótestületnek, a melyből közérdekű voltánál közöljük a következőket: „Mélyen tisztelt Tantestület! Folyó évi sept. 19-én kezhez érkezett a nógrádmegyei Tantestület ama nagybecsű okmánya, mely szerint engem Hollókön tartott közgyűlése határozatából tiszteletbeli tagjává megválasztani méltóztatott. Mélyen meghatótt és őszinte igaz hálára kötelezett e meg nem érdemelt kitüntetés, melyért fogadja a mélyen tisztelt Tantestület legőszintébb köszönetemet. Szabad legyen ez alkalmat megragadni, hogy a tekintetes Tantestület

figyelmét a nevelésügy legelhanyagoltabb ágára: a nőnevelésre felhívjam és erre segédkezését kikérjem. A nőknek magasztos hivatásához mért czélszerűbb kiképzetetést kellene nyerniök, mert a nő van hivatva gyermekei lelkében a tiszta vallássságot, a haza és felebaráti szeretetet és a kötelesség érzetet fejleszteni, bennök az igaz, nemes és szép iránt lelkesedést ébreszteni, őket a munkássághoz, takarékkossághoz szoktatni, az előítélet és ferdeségek gyökereit kiirtani és oda hatni, hogy a hiú csillogást megvetni tanulják, ellenben az igaz érdemet és nagylelkűséget másoknál megbecsüljék és tiszteljék. Ennek folytán szükségesnek tartom, hogy a leánynövendék, ha a reálismeretekben alapos oktatást nyert s már 14 vagy 15 éves, bővítették eddigi ismeretköre a lélektan, logika, erkölcs-, nevelés-, oktatás-, egészségtan tanulmányozása által. Ezen tanulmányok a nőre nézve ugyszólván szaktudományok, hogy az életben reá háramló nagy feladatnak öntudattal és sikerrel megfelelni tudhasson. De az előkelőbb, gazdag családok leányainál most divó oktatás a reáltudományok, idegen nyelvek s néhány technikai ügyességek elsajátítására szorítkozik s pedig éppen ezeknek kezébe van, a majdan legbefolyásosabb férfiak és a született törvényhozók jellem-képzése letéve. A tapasztalat pedig bőven mutatja, hogy az anya jó, vagy rossz befolyását gyermeke nevelésénél senki sem bírja többé teljesen kiirtani. A lányok kiképzetetését illetőleg épen ugy kellene a felsorolt tantárgyak ismeretét követelni, mint a férfiaknál az érettségi bizonyítvány elnyerését. Az állam erre nézve nem léphet fel olyan kényszereszközzel, mint a fiúknál tudniillik, hogy a férfi nem nyerhet hivatalt és három évig tartó katonai szolgálót köteles teljesíteni, ha nem teszi le az érettségi vizsgát. A nők nevelésének előmozdítására csak társadalmi uton lehet hatni. Azért vagyok bátor a mélyen tisztelt Tantestületet és annak minden egyes tagját arra kérní fel, hogy hasson oda ragadjon meg minden kínálkozó alkalmat, hogy az apákat és anyákat azon eszme megvalósításához megnyerje. Igy czélszerű kiképzetetés által válhatik a nő az emberiség megjavítására nézve a leghathatósabb tényezővé.“

I. Kimutatás

a f. évi augusztus 19-től november 17-ig befizetett tagdíjakról.

1889-re: Uhrl Józsa, Major Gyula, Mokos Gyula (4—4 frtot).

1890-re: Bartholomeidesz Adél, Buday Tekla, Uhrl Józsa (4—4 frtot).

Petrovác István, Scherer Sándor, Boeskey Kristóf, Bene

Gyula, Józsa Károly, Nágel Sándor, dr. Bartsch Samu, dr.

Havas Gyula, Józsa Pál (2—2 frtot a II. félévre).

1891-re: Uhrl Józsa (2 frtot az I. félévre).

Budapesten, 1890. november 17-én.

Komáromy Lajos,
egyes. pénztárnok.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

S. G. Znió. Azt, a minek igényei régibb keletűek, tettük előre. — *T. G. Szabadka.* Hosszú hallgatásom nem elhallgatás. A miről irtál, lássuk! — *P. S. Losonez.* Köszönöm a felszólítást! Töreksem neki eleget tenni. — *M. L. Budapest.* Mibelyt lehet, rákerijük a sort. — *M. A. Kalocsa.* A jövő számban inkább helye lesz. Sajnálom, hogy nem jöhetél, mert így nem találkozhattunk. — *Sch. Szabadka.* Igen köszönöm. Az a rovat most kimaradt. Kérem a folytatást! — *Sz. E. Szabadka.* Elő van jegyezve! — *F. A.* Köszönöm buzgóságod. Ha így járt is a hely szüke miatt, kérek a következő számra is. Már párszor sürgtettem a dolgot. „Tanulmányozzák.“ — *B. F.* A már majdnem az év elejétől kezdve itt lévő ismertetőseket kellett előbbre tennem. Tehát elnézést kérek! — *M. J. Csáktornya.* Mibelyt csak bokros teendőid engedik, kérem a folytatást!

Felelős szerkesztő: NAGY LÁSZLÓ.